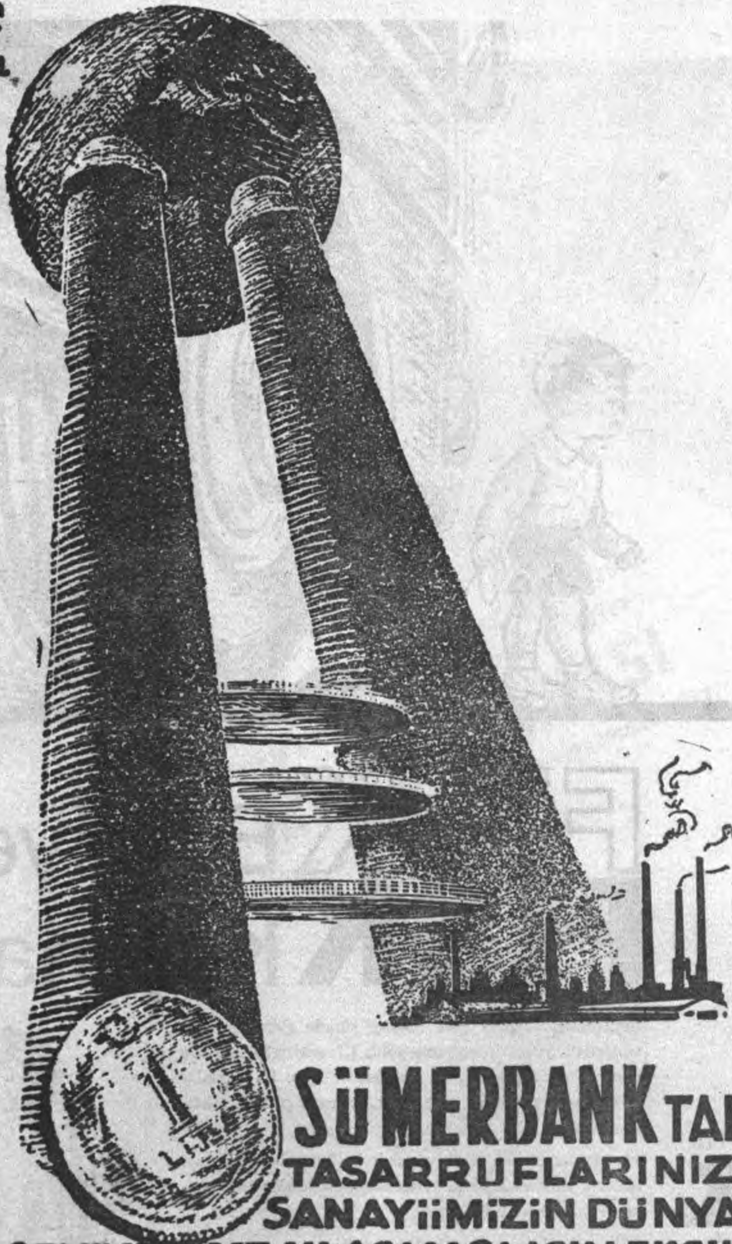
SAYI : 574
19 HAZİRAN 1965
FİATI : 125 KURUŞ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

BU SAYIDA

(Basın A : 5551) — 363

Sayı: 574 Cilt: XXXIII Yıl: 12

Sahibi ve Başyazarı :

Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü :

Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu :

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — DIŞ HABERLER KISMI: Halûk Ülman — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — MODA: Yusuf Kenan.

Kapak Kompozisyonu

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

Kapak Baskısı

Rüzgârlı Matbaa

Fotoğraf

T.H.A.
Erdoğan Çiftler

Klişe

Hürriyet Klişehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

Abone Şartları

3 aylık	(12 nüsha)	12,50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25,00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50,00 lira

İlân Şartları

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer

Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer

Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih :

16.6.1965

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA — TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Metin ve Özden Toker, Rusyaya gitmeden önce

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Şu satırların okunmakta olduğu sırada ilk defa olarak bir türk, Sovyet Rusyayı istediği şekilde ve adım adım gezmektedir. Bir türk değil, daha doğrusu iki türk. Bunlar Başyazarımız Metin Toker ile eşidir. Metin Toker ve eşi Sovyet Rusya Gazeteciler Birliğinin özel davetlisi olarak 10 Haziran-dan beri komşu ülkede bulunmaktadırlar. Bu seyahatleri iki hafta sürecektir.

Metin Toker ve eşi, Sovyet Rusya Gazeteciler Birliği adına Sovyetlerin Ankara Büyük Elçisi Rijof tarafından davet edildiklerinde Başyazarımız şu teklifi yapmıştır:

"— Daveti memnunlukla ve teşekkürle kabul ederim. 1965 Rusyasını görmek benim için, onun anlatılmasını okumak AKİS okuyucuları için elbette ki son derece ilgi çekicidir. Ama Rusyada fabrika, baraj, elektrik santralı, hastahane gezmek bana bir şey öğretmez. Bunlar dünyanın her tarafında, az farkla aynıdırlar. Beni memleketi dolaşmak, halkını tanımak, yaşayışını görmek alâkadar eder. İstediğim yere gideyim, istediklerimle konuşayım, bazan serbest kalayım, söz sahibi kimselerle temas edeyim. Bana bunu temin edebilir misiniz?"

Bu teklife Sovyet Büyük Elçisinin cevabı şu olmuştur:

"— Tabii."

Nitekim Metin Toker ve eşi şu anda Rusyayı çizilmiş bir program gereğince değil, kendi arzuladıkları tarzda gezmektedirler. Büyük Elçi Rijof Başyazarımıza, hareketinden önce şunu bildirmiştir:

"— Gazeteciler Birliğinin hiç bir programı yoktur. Sadece sizi Moskova Hava Alanında karşılayacaklardır. Ondan sonra, arzuladığınız programı siz, onlarla beraber yapacaksınız."

Metin Toker bu seyahatini yepyeni ve hiç alışılmamış bir tarzda AKİS okuyucularına anlatacaktır.

Saygılarımızla

Kurtul Altuğ

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 12 Sayı: 574 16 Haziran 1965 Cilt: XXXII

YURTTA OLUP BİTENLER

A.P. Genel Başkanı Demireli Karadeniz gezisinde karşılayanlar
Kem söz sahibinindir

Millet

Olumsuzluk yarışı

Bu satırların yazıldığı sırada AP Genel Başkanı Süleyman Demirel -kendisi tekzipte ne derece fayda görürse görsün- çıkmış olduğu seçim gezisine devam etmektedir. İçinde bulunduğumuz şartlara aykırı düşen Demirelin gezisi değil, bu gezide edilen lâflardır.

Demirelin bu gezideki ilk sözleri "Komünistler, moskof uşakları, satılmışlar" olmuştur. Bu sözlerle kastedilenlerin kimler olduğunu anlamak için fazla bir zekâya hiç de lüzum yoktur. Demirel bu sözlerle muârızlarını, muhaliflerini kastetmektedir. Nitekim Demirelin beyanlarının gazetelerde yayınlanmasından hemen sonra siyasî partilerde bir karşılıklı sövüşmedir başlamıştır. Oysa aynı Demirelin, gezisinin daha başında imal ettiği bir slogan kulaklarda çınlamaktadır: "Birlik, beraberlik, kardeşlik". "Bu ne perhiz, bu ne lâhana turşusu?" denilmesin. Bu tarz hareketin sebebi açıktır. Hem kardeşlikten bahsedeceksin, hem de önüne gelene, ağza alınmayacak lâflar edeceksin. Bütçeye kırmızı oy vererek hükümet devirmeyi büyük bir politik başarı olarak değerlendirenler için başka türlü davranmak, herhalde imkânsızdır.

27 Mayıs 1960 devriminden sonra pek çok kimse, artık eski günlerin mazide kaldığını, mahkûm edilmiş bir zihniyetin hiç bir zaman hortlamıyacağını sanmıştı. Ama bugün, ünlü Morrison firmasının Türkiye temsilciliğinden T.C. Başbakan Yardımcılığına atanan Demirel bu zihniyeti hortlatma çabası içinde görünüyor denilse, herhalde pek çok kimse buna hayır demiyecektir. Üstelik 27 Mayıstan bu yana köprülerin altından pek çok su akmış ve hukuk nizamı içinde karşılıklı ithamların, çamur atmaların ve milletin bir silâhlı hareket sonunda sahip olduğu Anayasanın çiğ

HAFTANIN İÇİNDEN

1965 Dünyasında Komünizm

Metin TOKER

Komünizm, artık dünyanın hiç bir tarafında mülkiyet hakkının kaldırılması, hatta bütün istihsal vasıtalarının gerçekleşmesi diye ortaya çıkmıyor. Eğer bir hareketin komünist hareketi olup olmadığını anlamak için bunlara bakılmaya kalkılırsa çok beklenir. Doktrin tartışmaları, fikir çatışmaları, marksist prensiplerin satılması devri geride kalmıştır. Bunlar, gittikçe sola kayan bir dünyada sosyalistlerin bile işine yaramaz olmuştur. Bilhassa medenî toplumlarda akıl için yol öylesine birdir ki kimse bir takım açık gerçekler üzerinde çekişmekle vakit kaybetmemektedir.

O halde, komünizmi teşhis için bir çare kalmamış mıdır?

Bu çare mevcuttur. Ama o da, iki tarafı keskin bir kılıç olduğundan dolayı çok dikkatle kullanılması gerekmektedir. Ölçüde biraz mübalâğa insanı hem yanlış teşhislere, hem de tamamile ters netice veren tedavilere götürmektedir.

Bugün komünizm, Amerika düşmanlığının istismarıyla ortaya çıkmaktadır. Amerikanın sömürgeciliği, kapitalizm ile emperyalizmin karıştırılması, komprador edebiyatı, "burjuva" kelimesinin bir tükürük gibi suratlara fırlatılması komünist hareketlerinin tipik belirtileri olmuştur. Komünist, Güney Amerikada bu sloganlarla çalışmaktadır, Afrikada, Asyada bu sözleri kullanmaktadır. Türkiyede de böyle bir faaliyetin başlamış bulunduğunu görmemenin imkânı yoktur. Amerika düşmanlığının çadırı altında servet düşmanlığı, sermaye düşmanlığı, zengin düşmanlığı Türkiyede alabildiğine yürütülmektedir. Türkiyede komünist cereyan bir antitez olarak belirmiştir. Türk toplumunun, memleketin Gençlik ve Ordu gibi sağlam kuvvetlerinin komünizme karşı allerjisini bilenler için bu yolun akıllıca bir yol olduğunu söylememek imkânı yoktur.

Bir özellik gözden kaçmamak gerekir. Komünistlerin sloganları Türkiyede bir Amerika düşmanlığı başladıktan sonra ortaya çıkmıştır. Amerika düşmanlığı elverişli ortamı yaratmış, bu ortam içinde 1965 dünyasının tipik komünizm belirtileri başlarını kaldırmışlar ve hedefleri başka cereyanlara kendi damgalarını vurmak çabasına girişmişlerdir. Petrol veya Madenler konusu gibi millî davalara verilmek istenilen yön bunun belirli misalidir. İktisadi menfaatlerin daha iyi savunulması meselesini emperyalizme karşı savaş diye göstermeye ve onu öyle yürütmeye kalkışmak bir süre bazı kimseleri kandırsa da, en sonda gerçek yüzünü mutlaka belli edecektir.

Ancak komünizm, bir cereyanın istismarıdır. Cereyanın kendisi olmazsa, istismarı elbette ki bahis konusu olamaz. Bugün Güney Amerikada, bugün Afrika ve Asyada, bugün Türkiyede çok hatalı, burnunun ucunu görmeyen, milletlerin ruh haletinden hiç bir şey anlamayan bir amerikan politikası komünist sloganların varlık sebebini teşkil etmektedir.

Şu, bizdeki durumu ele alalım. Her şey, Kıbrısla başlamıştır. Bir George Ball'un beceriksizlik ve dirayetsizlikle Türkiyedeki amerikan dostluğuna verdiği zarar hiç bir komünistin hayal dahi edemeyeceği genişlikte olmuştur. Bir kasaba papazıyla başa çıkamayan ve bizim karşımıza geçip "Ne yapayım, Papaz kabul etmiyor" diyen bir Amerika Türkiyenin kendisine olan bütün inancını bir anda yitirmiştir. Üstelik bu davranıştaki sahtecilik ve riya hiç kimsenin gözünden kaçmamıştır. Kendi menfaatini tehlikede gördüğü zaman, Kübada, Vietnamda ve Dominikte olduğu gibi dünya barışını bir anda tehlikeye sokacak hareketlerden kaçınmayan Amerika Makariosa sözünü geçiremeyecek! Bunu Washington ve onun, dünya için bir gerçek talihsizlik olan sâkini türklerin külahına anlatmalıdır. Ondan sonra bu Başkanın bir Türkiye Başbakanına yazmayı reva gördüğü mektup, amerikalıların "acaba bu Başbakanın kabul etmediğini kabul edecek bir başka Başbakan bulabilir miyiz" sondajları, iç politikadaki oyunları, bir takım "anahtar adamlar" vasıtasıyla giriştikleri teşebbüsler ve bazı kaba amerikan menfaatlerinin temsilcisi, savunucusu kesilmeleri komünistlikle zerrece ilgisi bulunmayan şahısları, çevreleri, kütleleri Amerikadan nefret ettirmiştir. Bu nefret bugün komünistlerin Türkiyede buldukları elverişli ortamın gerçek sebebidir. Böyle bir ortamda komünizmin beylik sloganlarını piyasaya çıkarmaktan daha kolay ne olabilir?

Türkiyede bugünden yarına bir komünist darbesini beklemek, yahut söylemek ancak hasta muhayyelelerin icabıdır. Türkiyede kilit noktaların komünistlerin eline geçtiği de sadece vehimdir. Bunun için, mücadeleyi bir polis metoduyla yürütmeye kalkışmak, kökü millî hislerde bir cereyanın baskı yoluyla ortadan kaldırılabileceğini sanmak yanlış tedavinin ta kendisidir. İptidaî bir zihniyetin hâkim göründüğü -en azından tesir ettiği- Dörtlü Koalisyonun bu tutumu o sloganlara ancak kuvvet, itibar kazandıracaktır. Bu Koalisyonun aşırı cereyanlara hâkim olamayacağı, onları büsbütün güçlendireceği, millet kaderini tehlikeli istismarlara açık tutacağı kesinlikle belli olmuştur. İktidarlarda öyle bir an gelir ki, ele ne alınsa o ele yapışır. Dörtlü Koalisyon için bu saat, maalesef pek erken gelip çatmıştır. Şimdi, bu Koalisyonun "canım" dediği her şeye umumî efkârın ve ona yön veren kuvvetlerin "canın çıksın" dememesi imkânı kalmamıştır. Amerika dostluğu için bu böyledir, sermaye için bu, böyledir, özel teşebbüs için bu böyledir.

Önümüzdeki seçimlerde bu durum, her çevreden seçmen tarafından mutlaka ve dikkatle kaale alınmalıdır. Hiç bir C.H.P. iktidarı, bir C.H.P. iktidarının bu memlekete böylesine lâzım olduğunu şu Dörtlü Koalisyonunki kadar inandırıcı tarzda dosta ve düşmana ispat edemezdi.

nerimesinin insanı nerelere götürdü gü olaylarla sabit olmuştur.

Demokratik nizamın en belirgin vasfı, vatandaşa düşünce özgürlüğünü tanımış olmasıdır. Bugün Türkiyede, her fikrin ifade edilebildiği, hemen herkesin, kişisel görüşünü çeşitli şekillerde aksettirebildiği, bunları Parlâmentoda da ifade etme yollarının herkese açık olduğu inkâr götürmez bir gerçektir. Bu bakımdan, bir hamlede Morrison mümessilliğinden Başbakan Yardımcılığı koltuğuna oturtulan bir kimsenin konuşurken biraz daha dikkatli olması gerekir.

Politika hayatında ilk not, önemli nottur.

Ticaret

Bir kılıf üstadı

(Kapaktaki Bakan)

Ürgüplü Hükümetinin genç Ticaret Bakanı Macit Zeren, ıhlamur bardağından irice bir yudum yuvarladıktan sonra, karşısında oturan AKİS muhabirine dert yandı:

"— Marifet iltifata tâbidir. Müşterisiz meta zayidir..."

Konu, Hükümetin, "bayram değil, seyran değil, eniştem beni niye öptü?" sözünü akla getiren bir gerekçeyle buğdaya, geçen hafta ansızın yaptığı zamla ilgiliydi. AKİS'çi zammın gerekçesini sormuş, Zeren de, aktedron dopingleriyle en formda günlerini yaşayan Bölükbaşıyı bile kıskandıracak bir tekerlemeyle cevap vermişti.

Ticaret Bakanı ıhlamur bardağına yeniden uzanırken, tekerlemesini açıklamaya koyuldu:

"— Birşey meydana getiriyorsun; alıcısı yoksa, o şey heba olmuş demektir. Biz bu zamla nüfusun yüzde 85'inin alış gücünü artırmış oluyoruz. Bunlar müşteridirler. Bunların geçim seviyesinde vâki olacak bir artış, diğer ekonomi kollarını da harekete geçirecektir..."

Buğdaya yapılan zammın hangi yoldan ekonomi kollarını harekete geçireceği, Zerenin mezun olduğu İktisat Fakültesinde değil ama, ticaret liselerinin ilk sınıflarında okutulan bu formülle pek net olarak anlaşılmamıştı. Üstelik ekmeğe de zam yapılacağından bahsolunmaktaydı. AKİS'çinin dudaklarından bir "Nasıl?" sorusu döküldü ve Zeren gene anlatmaya koyuldu:

"— Cumhuriyet gazetesi, 'ekmeğimiz bir parça küçüldü' diye yazdı. Ben ise, nüfusun yüzde 85'inin ekmeğinin bir parça daha büyüdüğü kanaatindeyim."

Zeren bundan sonra AKİS'çiye, Bütçenin girişinde, millî gelirin dağılımı ile ilgili bölüme bakmasını tavsiye etti. Uzun uzun nüfusun yüzde 85'inin millî gelirin yüzde 40'ını nasıl paylaştığını, bu büyük kitlenin tarımla iştigal ettiğini, hep kentlilerin değil, biraz da köylünün düşünülmesi gerektiğini anlattı, sosyal adaletten demvurdu. Nüfusun yüzde 85'inin sefalet içinde bulunduğunu, bunların kurtarılmaları gerektiğini anlattı. Sanki AKİS'çinin karşısında konuşan bir AP li Bakan değil de, bir hızlı sosyalist ve meselâ Çetin Altandı!

"— Bu bir Hükümet politikasıdır, birşey söyliyemem..."

"— Peki, tarımda sosyal adaleti sağlamak isteyişiniz de Hükümet politikasının bir uygulaması değil midir? Ya Hükümet sosyal adalet ilkesini benimsemektedir ve buğday fiyatları ile ilgili tasarrufunuz bu politikanın bir uygulamasıdır, ya da Hükümetin politikası başkadır, tasarrufunuz bu politikayla çelişme halindedir.."

AKİS'çinin niyeti, toprak reformundan başlıyarak vergi reformuna, millî gelirin dağılışında önemli bir itiraz konusu olan ihraçatçı ve ithalâtçıların kazançlarının ayarlanmasına, spekülâsyonlara kadar çeşitli faaliyetleri kapsıyacak bir genel prensibi

Ticaret Bakanlığı binası

İçi alaylı, dışı vayvaylı

Zerendeki bu âni değişiklik, bu pırıltılı sloganlar, AKİS muhabirini şaşırtmıştı. Zerenin sözlerindeki samimiyet derecesini araştırmak istedi ve sordu:

"— Peki, sosyal adaleti bu kadar çok istediğinize göre, millî gelirin dağılımında, taban ve tavan arasındaki uçurumları azaltmak yolunda, tarım sektöründe giriştiğiniz bu tedbirleri giderek diğer sektörler üzerinde de uygulayacak mısınız?"

AKİS'çi, AP'nin bir tek "yasak" levhası eksik yasak bölgesine adımını atmıştı. Zeren alnını kırıştırdı, düşündü. Sonra belli belirsiz bir sesle mırıldandı:

Zerene ifade ettirmekti. Nitekim sosyal adaletin gerçekleşmesi için gerekli bu unsurları da tek tek saydı. Ama Zeren Nuh diyor, peygamber demiyordu. AKİS muhabirini dinledi, dinledi ve sonra birkaç bezgin kelimeyle son sözünü söyledi:

"— Bu bir Hükümet politikasıdır. Toprak Mahsulleri Ofisi Bakanlığıma bağlı olduğu için, burada ben size cevap vermek durumunda bulunuyorum. Aslında karar da, politika da Hükümetindir. Ben ise Hükümet Başkanı değilim."

Pasta yiyecekler!

Ne kadar zorlanırsa zorlansın, Zeren, yasak bölgede daha fazla dolaşma-

ya pek istekli görünmüyordu. Bu yüzden konuşma yeniden eski mecraya girdi. AKİS'çi bu sefer:

"— Nüfusun yüzde 85'inin tarımla uğraştığını ve zamların bu büyük kitleyi sefaletten kurtarma amacıyla yapıldığını söylüyorsunuz. Peki ama, tarım nüfusunun tamamı, zam yapılan hububat müstahsili midir?" sorusunu yöneltti.

Zeren, soruya tek kelimelik bir cevap verdi:

"— Çoğu..."

"— Peki, Türkiyede toprak dağılımı malûm. Toprak Reformu Kanun Tasarısının nasıl uyutulduğu da malûm. Sizin zam için gerekçenizin, samimi olarak, nüfusun yüzde 85'ini kalkındırmak olduğu kabul edilse bile, bir bakıma bu, zammın getirdiği alış gücü, refah, asıl çalışan sınıfa intikal etmiyecek ve pek muhtemelen 5-10 bin dönümlük toprak sahiplerinin elinde kalacaktır. Siz, toprak sahibinin, mahsulüm daha yüksek fiyatla satıldı diye, yanında çalışan ırgatın gündeliğini artıracağını ümid ediyor musunuz? Zamla gene, toprak sahibinin zaten şişkin olan cüzdanı biraz daha kabaracak, sizin korumak istediğiniz yüzde 85 nüfus gene ekmeğini tuzuna banmaya devam edecektir..."

Zeren bu sözlere, Anadolunun güneyini, kuzeyini, doğusunu ve Trakyayı bir yana iterek, ümitsiz bir cevap verdi:

"— Ama, Orta Anadoluda toprak çok bölünmüştür. Orada toprağı aile işletir..."

AKİS'çinin Ticaret Bakanına bu konuda son sorusu şu oldu:

"— Peki, hiç değilse Orta Anadoluyu, biraz evvel söz konusu olan sefaletten, kelimenin tam anlamıyla kurtarabilecek misiniz?"

Kalenin bütün burçları tek tek elden çıkmıştı. Zerenin ağzından dökülen şu kelimeler beyaz bayrak yerine geçti:

"— Hayır... Ama bu zam, hiç değilse, yaraya sürülen bir merhemdir..."

Kelin merhemi olsa...

Aslında bu zam ne sosyal adalet ilkesini -hiç değilse bir sektörde- gerçekleştirme yolunda atılmış bir adımdır, ne de yaraya sürülen bir merhemdir. Bunun tek bir adı vardır: Seçim yatırımı!..

Sağlıyacağı fayda şöyle dursun, hazırlanış şekli ve terkibi dahi bu merhemin ne menem şey olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ticaret Bakanı, hububat fiyatlarına yapılan zamma gerekçe olarak, 440 sayılı, İktisadi Devlet Teşekküllerinin Reorganizasyonu ile İlgili Kanunun 24. maddesini göstermektedir. Bu maddede İktisadi Devlet Teşekküllerinin, mal ve hizmet fiyatlarını tesbit etmekte serbest oldukları ifade edilmektedir. Ancak bu husus kayıtlara bağlanmış ve bazı önemli hallerde hükümetin, temel mal ve hizmetlerin fiyatlarını tesbit edebileceği belirtilmiştir. İşte, eniştenin baldızını öpmesinin gerekçesini bu madde teşkil etmektedir. Gerçi bu zamla ortada bir kanunsuz tasarrufun bulunduğu iddia olunamaz, karar mevzuata tamamen uygundur ama, anlaşılmayan husus, kararın neden alındığıdır. Üstelik bu zamma bazı ilgili çevrelerin karşı oldukları bilindiği halde!..

Zam haberinden sonra ekmek alanlar

Panik başlıyor

Meselâ, uygulamanın ana prensiplerini çizen, icraatın harfiyyen uyması gereken beş yıllık Plânın 1965 programı, ekonomik istikrarın korunabilmesi için temel mal ve hizmet fiyatlarının sabit kalmasını öngörmektedir. Oysa 440 sayılı kanunun 24. maddesinde belirtilen yetkiyi kullanabilmek için hububatı temel mal kabul eden Hükümet, aynı maddeleri, 1965 programında ifadesini bulan direktifin kapsamında saymamış veya kulak arkası etmiştir.

Nitekim Ticaret Bakanı Macit Zeren, AKİS muhabirinin bu konudaki bir sorusunu:

"— Programda kesin fiyatlar yoktur. Sadece genel mahiyette bir hüküm vâzedildiğini sanıyorum" diyerek cevaplandırmıştır.

Zerenin unuttuğu veya anlamak istemediği husus, Plânın, "fiyatlar sabit kalacak" dedikten sonra, tek tek

fiyatları sıralıyarak, "bu rakamlar üzerinde sabit kalacak" demeyi zait gördüğüdür.

Ama hububata zam yapma yolunda Hükümetin karşısında beliren tek engel Plân olmamıştır. Toprak Mahsulleri Ofisi de zamlara tekaddüm eden günlerde Ticaret Bakanlığına hububat fiyatları ile ilgili bir liste sunmuş ve değil herhangi bir zam talebinde bulunmak, bilâkis, mevcut fiyatların belirli oranlarda düşürülmesini istemiştir. Zira 440 sayılı kanun, ötedenberi, basiretli bir tüccar gibi hareket etmediklerinden yakınılan İktisadî Devlet Teşekküllerine verimlilik ve kârlılık esaslarını benimsemeleri yolunda öğüt vermektedir. Ofis de bu direktiften hareket ederek kırk yılda bir rantabl bir fiyat âyârlamasına gitmiş, ama karşısında sosyal adaletçi Macit Zereni bulmuştur!..

Macit Zeren ve eşi, evlerinde
Mesut aile

Sebep — Netice

Hububat fiyatlarına yapılan bu zam her ne kadar âni bir karar gibi görünüyorsa da, aslında mesele biraz daha geriye doğru uzanmaktadır ve "etki - tepki" kuralının tipik örneğini teşkil etmektedir.

Ötedenberi kesin olarak bilinmeyen, fakat inceden inceye hissolunan şey, Ziraat Odaları Birliğinin nedense Hükümetten biraz fazlaca iltifat gördüğüdür. Meselâ Toprak Reformu Kanun Tasarısında, iki madde istisna edilirse, bu Birlik, istediği değişiklikleri gerçekleştirmeyi başarmıştır. Bu bir etki ve tepki meselesidir. Daha birkaç örneğin sıralanabileceği bu münasebetin son tezahürünü ise, sosyal adaleti gerçekleştirmek üzere yeniden düzenlenen -tabii, fiyatlar artırılarak- hububat fiyatları teşkil etmektedir! Gerçi temasların niteliği kesin olarak bilinmemektedir ama, bilinen, fiyatların açıklanmasından birkaç gün önce Ziraat Odaları Birliği yöneticilerinin, hububata zam geleceğinden, Hükümetin bunu kabul ettiğinden ve hattâ bu zamdan meydana gelecek malî yükün bir kısmının da Bütçe kanalıyla karşılanacağından bahsetmiş olduklarıdır.

İlk iki husus, Resmî Gazete ile yapılan açıklamadan sonra gerçekleşmiş bulunmaktadır. Yöneticilerin son iddiasını ise Ticaret Bakanı Macit Zeren:

"— Zam, zam dediklerinin bütün malî portesi nedir, biliyor musunuz? Sadece 60 milyon lira! Onu da gelecek yılın bütçesinden karşılayacağız" diyerek doğrulamıştır.

Birlik yöneticilerinin bir diğer emelleri de aynı şekilde pirinç ve mısır fiyatlarının artırılmasıdır. Pek muhtemelen, bu husus da gerçekleşecektir. Nitekim Resmî Gazetede hububat fiyatlarında yapılan zamlarla birlikte bir küçük husus, meseleyi bilenlerin dikkatlerinden kaçmamıştır. Gazetede mısır ve pirinç fiyatlarının Ticaret Bakanlığı tarafından düzenleneceği belirtilmektedir ki bu da, yeni bir zam müjdesinden başka bir şey değildir. Tabiî, sosyal adaleti gerçekleştirmek yolunda!..

Yoklar furyasına doğru

Zamlar yapılırken, Zerenin, gerekçe olarak, müstahsilin eline fazla para geçmesini göstermesine karşılık, fiyatlarda istikrar tezini savunanlar, aynı amaca varan bir başka yola ışık tutmaktadırlar. Bu yol, fiyatları artırmak yerine maliyetin düşürülmesidir. Gerçekten, fiyat artışları hiçbir zaman ekonomiyi olumlu bir şekilde etkilememekte ve bu yüzden zam yerine maliyeti düşürme yolları aranmaktadır. Bu sebeple, Plânda da aynı yola gidilmiş ve subvansiyon öngörülmüştür. Meselâ sulama hizmetlerinin ucuzlatılması, gübre fiyatlarının düşürülmesi bunlardan sadece ikisidir. Böylece maliyet düşünce, satış fiyatları aynı seviyede kalmış olmakla beraber, müstahsilin eline gene de fazla para geçmekte ve alış gücü artmakta, ekonomi hareket kazanmaktadır. Zaten Hükümetin varmak istediği sonuç da budur. Nitekim Zeren, zamların gerekçelerini ifade ederken, bir sebebin de, son zamanlarda durgunlaştığı belirtilen piyasaya hareket getirmek olduğunu söylemiştir. Amaç aynı olmakla beraber, Hükümetin hatalı bulunduğu husus, seçilen yolun yanlışlığıdır. Bu yolun güzergâhındaki dikenler, sert çalılar, eski Ticaret Bakanı Fenni İslimyeli tarafından şöyle belirtilmiştir:

"— Buğday fiyatları tıpkı altın fiyatlarına benzer. Buğday fiyatlarındaki yükselme, derhal diğer mal ve hizmetleri de menfi yönden etkileyecektir."

Eski Maliye Bakanı Ferit Melen ise bu etkinin niteliğini çizmiş ve "enflâsyonist yönde bir gelişme olabilir" demiştir.

Pek çok çevrede, bu zam adımının, 1950-60 arası iktisadî politikaya dönüş yolunda bir adım olduğu kanaati hakimdir. Zamları yeni zamların ve bunu da yoklar önünde bekleşen kuyrukların izleyeceği ifade olunmaktadır.

Hal böyle iken, Zeren, burnunun üzerinde pembe gözlükleri, bu yıl 450 bin ton buğday ihraç edileceğinden demvurmaktadır. Oysa, 450 bin ton buğday ihraç etmek şöyle dursun, bugün Türkiyede, 17,5 milyon tonluk hububat rekoltesi bile tatlı bir hayalden ibarettir. Gerçi Hükümete göre bu yıl çok bereketli bir mahsul yılıdır ama,

ilgililer hiç de aynı şarkıyı çağırmamaktadırlar.

Nitekim Meteoroloji yetkililerine göre Güneydoğu Anadoluda ve Elâzığdan itibaren doğuya doğru kuraklık hüküm sürmektedir. Konya ovasında sle yer yer kuraklık görülmektedir. Yağışın iyi olduğu yerlerde bu sefer de fazla nem yüzünden rastık hastalığı başgöstermiştir. Bu faktörlerin tesiriyle, rekoltenin en çok geçen yılki kadar, yani 14,5 milyon ton olması beklenmektedir. Ziraat Odaları Birliği ise -belki biraz da zamları mâzur göstermek endişesiyle- rekoltenin geçen yıldan da düşük olacağını ifade etmektedir.

Böylece Zerenin mahsul fazlalığına dayanarak ortaya attığı 450 bin tonluk buğday ihracı da filmdeki çocuğun bir türlü ele geçmiyen kocaman kırmızı balonuna benzemektedir. Zerenin sözlerini doğrulayacak tek husus, olsa olsa, geçen yıldan depolarda kalan sert buğdaydır ki bu da, "sur-plus" kredisi gereğince ihraç edilse bile karşılığında dolar değil, bir miktar yumuşak buğday getirecektir.

Kösenin sakalı

Bundan uzunca bir süre önce Türkiyenin iktisadi durumu ile ilgili olarak yabancı uzmanlar tarafından hazırlanan bir raporda, başlıca düğüm olarak, aradan geçen yıllar boyunca ihraçatın bir gelişme göstermeyişi öne sürülmüştü. Bakanlığı sırasında bu husus kendisine hatırlatıldığında Fenni İslimyeli, bir süre düşünmüş ve sonra düğümün çözümünün bazı şartlara bağlı olduğunu ifade ederek, bu şartları sıralamıştı.

Düğümle ilgili soruyu AKİS'çi bu defa, İslimyelinin selefi Zerene sordu. Yeni Ticaret Bakanı da bir süre düşündü ve sonra gene pespembe bir cevap verdi:

"— Düğüm çözülmek üzeredir..."

AKİS'çi şaşırmıştı. Onbeş yıldır bir türlü çözülmiyen düğümü Zerenin birkaç ay içinde nasıl bir illüzyonist mahretiyle çözüverdiğini merak etmişti. Sordu:

"— Nasıl çözdünüz? Kendi aldığınız tedbirle mi?"

Zeren mağrur, gülümsedi:

"— Bu müsbet sonucu şahsıma bağlamak istemem."

Sonra sihirli değneğin formülünü açıkladı:

"— İsterseniz, politik değişiklikle izah edebilirsiniz!."

Zerenin "politik değişiklik" formülünü ise bir rapor açıkça izah etmektedir:

Macit Zeren koltuğunda

Uhu mu var ki?

Bundan kısa bir süre önce OECD'nin bütün işi gücü özel sektörle uğraşmak olan ünlü BİAC komitesi tarafından bugünkü Hükümete çok gizli bir rapor verilmiştir. Bu rapor o kadar gizlidir ki, bir gazeteci tarafından istendiğinde, ilgililerin etekleri tutuşmuş ve,

"— Şimdi ortada bir özel sektör düşmanlığı var. Aman, bu açıklanmasın!" demişlerdir.

Ama raporun gizli tutlmasının asıl nedenini, oldukça dar bir çevre tarafından iltifat gören "özel sektör düşmanlığı" sloganından çok, raporda devrin yöneticilerine yağdırılan tebessümler teşkil etmektedir.

Raporda, halen faaliyet halinde bulunan Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesinin -özel sektöre daha geniş temsil hakkı sağlıyacak şekilde, terkibinde değişiklik yapılması ve bağımsız bir başkanın başkanlığında, doğrudan doğruya Başbakan Yardımcısına bağlanması istenmektedir. Ayrıca, Hükümetin iktisadi tutumunun kendileri için çok cesaret verici olduğu belirtilmektedir. Komiteye, koruyucu olarak neden bir başkasının değil de Demirelin seçildiği, Demirelin artık belirgin hale gelmekte olan tutumuyla anlaşılacak bir husustur ve daha şimdiden Morrison la kabının ardındaki sisler dağılmaya başlamıştır. Ama bu iltifat sadece Demirele değildir. Raporu hazırlayanlar ayrıca, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut ile Ticaret Bakanı Macit Zerenden de sitayişkâr sözlerle bahsetmekte, Demirelin yanısıra her iki Bakanın fikir ve tutumlarını da çok beğendiklerini anlatmaktadırlar. Bu iltifatlardan sonra özet olarak Hükümetten iki önemli şey rica edilmektedir:

1 — Yabancı sermayeye mümkün olduğu kadar kolaylık gösterilmelidir.

2 — Plândaki madenlerle ilgili hükümler derhal değiştirilmelidir.

Ticaret Bakanının, siyasi değişiklikle ihracat düğümü arasında nasıl bir paralel kurduğu gerçekten meçhuldür. Zira istenen şeyler açıktır. Yabancı sermaye herhalde, dışarıya bir takım ihraç malları imal etmek için Türkiyeye gelmiyecektir. Zira Orta Doğu, Batı için bir pazar, hem de gene bir amerikan raporundan alınan deyimle, "hâlâ tatlı olan bir pazar"dır. Yeraltı servetlerinin akibeti -işletme hakkı yabancı şirketlere verildiği takdirde- herhalde, fışkırdıktan sonra beton dökülerek kapatılan petrol kuyularından pek farklı olmıyacaktır.

Zereni haklı gösteren -o da sadece ilk bakışta- tek husus, olsa olsa, bu yılın ilk dört aylık ihracat rakamlarının geçen yıla göre 21 milyon dolarlık bir fazlalık göstermesidir. İşte Ticaret Bakanını mağrurca gülümsetten ve kendi şahsına bağlamak istemediği başarı da budur! Ama meselenin biraz derinine inildiğinde bunun başarı değil, sadece bir rutin icraat olduğu ortaya çıkmakta ve övünülen başarı, tırnakla kazınan yaldızın altındaki paslı maden gibi sırıtmaktadır.

Zerenin başarı olarak nitelediği 21 milyon dolarlık fazlalık, aslında, geçen yıl tütün ihracatının geç başlamasından doğmaktadır. İhracat kaleminden bu madde çıkarılarak yapılan bir mukayesede ise rakamlar pek bir fark göstermemektedir. Nitekim 1964 yılında, ilk dört ayı takiben tütün ihracı başlamış, gelişmiş ve normal ihracat seviyesine erişilmiştir. Bu bakımdan düğüm şimdilik henüz çözülmüşe benzememekte, aksine, daha çetrefil bir hal alma istidadı göstermektedir.

Meselâ bir zeytinyağı hikâyesi bile, tarafsız bir bakışla, ihracatın girmek üzere olduğu tehlikeli yolu göstermek için kâfidir ve bu hikâye, doğrudan doğruya, Zerenin sihirli değneği "siyasi değişiklik"le ilgilidir.

Soyacılar

Ürgüplü Hükümeti, göreve başladığı andan itibaren, İnönü Hükümetinin Sovyetler Birliğiyle iyi ilişkiler, ticari bağlar kurma amacının tamamen tersine bir tutum izlemiştir. Tabii bu BİAC raporunu hazırlayanların fazlasiyle hoşuna gitmiştir ama, Sam Amcaya yöneltilen bütün sempati tezahürlerine rağmen, atılan adımlar Türkiyenin ihracat hamleleri için pek de verimli sonuçlar tevlit etmiyecek bir durum almıştır. Zira CHP Hükümeti, Türkiyenin Amerikadan soya yağı ithaline karşılık zeytinyağı ihracını öngören soya anlaşmasını yenilemek istememiş ve görüşmeleri uzatmıştır. Bundan amaç, eldeki bütün zeytinyağını Sam Amcaya vererek, bunun karşılığında soya almaktansa, aynı maddeyi Sovyetler Birliğine satmak ve böylece Türkiyeye en az 12 milyon dolarlık bir döviz sağlamaktı. Ancak, siyasi değişiklik işleri arap saçına çevirmiş ve Demirel ekibinin ilk işi, halka, türk kaşığıyla "Made ın U.S.A." damgalı soya yağını yedirmeğe çalışmak olmuştur.

Bu, siyasi değişikliğin ihracat alanında sağladığı ve Zerenin kendi şahsına bağlamak istemediği başarılardan sadece biridir ve bu kabil örnekleri çoğalmak mümkündür Ege ve Marmara müstahsilinin elinde kalan birkaç ton tütün, Karadeniz bölgesinde müşteri bekliyen fındık stokları gibi...

Macit Zeren, dış ticaret konusunda özel sektörden şikâyetlerini soran AKİS'çiye:

"— Şikâyetle bir şey halledilmez. Başarı teşvikle, korumakla kazanılır" diyerek cevap verdi.

"— Ya yurt dışında kalan dövizler, fiyat, fatura oyunları, risturna gösterilen müsamaha?.."

"— Onlar da mali polisin işi. Asıl olan, hüsnüniyettir. Ben, bana gösterdikleri, bildirdikleri resmî fiyata bakarım.."

Ticaret Bakanlığının levhası

Destiyi kıran da, suyu getiren de bir!

Zeren iyice açılmıştı, hızını alamadı, devam etti:

"— Hem, az gelişmiş ülkelerde dışarda döviz kalması -bunun bir adı da döviz kaçakçılığıdır- normaldir, önlenemez. Sorarım size, amerikalı dışarıya döviz kaçırmak için uğraşır mı? Ne isterse,, kendi memleketinde vardır. Ama bizde öyle mi ya!"

Gazeteci, biraz evvel Zerenin bizzat ifade ettiği "asıl olan, hüsnüniyettir" sloganı ile şimdi işittiği "dövizin dışarıda kalması normaldir" hükmü arasında bir türlü sağlam bir bağlantı kuramamıştı. B.İ.A.C. raporunu hazırlayanlar da onun bu tezatlarından herhalde bir sonuç çıkaramamış olacaklar ki, üstün zekâsına hayran kalmışlardı..

Bir Bakan doğuyor

Bugün yabancıların hazırladığı raporlarda göklere çıkarılan Ticaret Bakanı Macit Zeren, 1921 yılında Amasyada doğdu. Babası manifaturacı Kemal Zerendir. İlk ve orta okulu Amasyada bitiren Zeren, sonra İstanbula geçti ve 1941 yılında Hardarpaşa Lisesinden, 1947 yılında da İstanbul İktisat Fakültesinden mezun oldu.

Macit Zerenin politika hayatı çok erken başlamıştır. Henüz 26 yaşında iken Amasyada DP il yönetim kuruluna giren Zeren, 1952 - 54 yıllarında Amasya Belediye Başkanlığı yaptı. Ama Zerenin bir garip yönü, herşeyin ispat edilmesini istemesiydi. Bu yüzden birgün kendisine, ileride Hürriyet Partisinin çekirdeğini teşkil edecek olan birtakım DP'lilerle birlikte, bir mektup geldi. Mektupta Zerene, partiden ihraç edildiği bildirilmekteydi. 1955'deki mahalli seçimlere Zeren, bu yüzden bağımsız olarak katıldı ve gene Belediye Başkanı seçildi. 1957 yılında ise Hürriyet Partisine girdi.

Zerenin 1957 ile 1961 yılları arasındaki hayatı oldukça durgun geçti. Bu süre içinde serbest mali müşavir olarak çalışan Zeren, 1961 seçimlerinden birkaç ay önce AP'ye girdi ve bu partiden Amasya senatörü seçildi.

Ancak talih, aradan henüz iki sene geçtikten sonra Zereni yeniden seçim bölgesine aday olarak getirdi. Başkanlık Divanında görevli olan Senatör Zeren, kurada C bölgesini çekti. Aday yoklamalarına giderken otobüste yazdığı şu seçim şiiri, onun sanat denemelerinden ilgi çekici bir örnektir:

Seçmenlerim diyorlar ki gel gayrı,
Kuramızı çeker çekmez ordayım,
Kara gözlüm, siyasetten geçilmez.
Düzgün hesap veremiyen seçilmez.
Serden geçsek, intihaptan geçilmez.
Yoklamamız biter bitmez ordayım.
Her meydana birer kürsü konulur.
Sağdan soldan hesap sorulur,
Hatip söyler, millet biraz yorulur.
Mazbatamı alır almaz ordayım.

Yakın zamana kadar kronik bir bekâr olan Macit Zeren, Ankarada Vedia Zeren ile evlenmiş ve bundan bir ay kadar önce bir oğulları olmuştur.

Zeren içkilerden şarabı sever, ama çok az içer, Sigarayı da çok ender olarak, sadece pek keyifli anlarında tellendirir. Yemek ayırmaz. Merakı, kendi deyimiyle, evde kırık dökük ne varsa tâmir etmektir.

Zeren resme meraklı olduğunu ve özellikle ilk tahsil yıllarında iyi dene-

neler yaptığını söyledi ve AKİS'çinin, şimdi hangi ressamı sevdiği yolundaki sorusuna ise:

"— Hani, bir ressam vardır, hep tarihî tablolar yapar, işte onu.." cevabını verdi.

Yabancılardan ise gene ismini hatırlayamadığı bir ressamı beğendiğini söyleyen Zeren:

"— Bir mecmuanın orta sahifesin den alıp, çerçeveletip, eve astım. Hani, kırda sırtüstü yatan bir sığırtmaç çocuk tablosu vardır, işte onu yapan ressamı severim..." dedi.

Politikacılar

Üstün seviyede bir gezi

Haftanın başındaki Pazar günü, CKMP'nin Konur Sokaktaki Genel Merkez binasında, AP'den bu partiye transfer bir milletvekili ile bir AKİS'çi koyu bir sohbete dalmışlardı. Söz, döndü dolaştı, Demirelin gezisine ve tabii gezinin en önemli olayı, karşılama pankartlarına geldi. Milletvekili hayretler içinde konuşuyordu:

"— Birader, o ne yazılar öyle? Kim hazırlamış bunları? Bu kadar çirkin politika olur mu?"

AKİS'çi şimdi AP'nin Burhan Belgesi olma iddiasındaki bir gazete başyazarının bu pankartlardaki yazıları tek tek kaleme almış olduğunun söylendiğini, bu kadar zengin bir küfür lûgatinin ancak bu gazetede bulunabileceğini ifade etti. Milletvekili bu defa daha da şaşırmıştı, başını esefle sallıyarak:

"— Biz AP'den ayrılmadan söylemiştik. Şimdi söylediklerimiz çıkıyor. AP'yi, onun organı gazeteler yıkacak" dedi.

Pankartları, gerçekten, AP organı bir gazetenin başyazarının kaleme aldığı sadece bir söylentidir ama, önemli olan, bunları yazanın kim olduğundan çok, 1965 Türkiyesinde hâlâ bu seviyede politika yapılmakta olmasıdır. Düşünülsün ki, "Anası fahişe olanın, babası deyyus-u ekber olur". "Viski ile sosyal adalet, fahişe dölü ile millîleştirme olmaz" küfürleri yazılı pankartlar bir Başbakan Yardımcısının, "Türkiyenin en büyük partisi" iddiasını taşıyan bir partinin Genel Başkanını karşılama törenlerinde kullanılmaktadır! Yani bunun adı, o parti çevrelerinde, politikadır!

Ama politikanın bu seviyesiz türü sadece pankartlarda ifadesini bulmamıştır. Böylesi pankartlar taşıyan karşılayıcılarının asıl heyecanına ken dini kaptırdığı için mi, yoksa politikanın bu olduğunu sandığından mı, nedir, bilinmez, Demirel de gezisi boyunca, her uğradığı yerde, kendisine muhalif gördüğü her damın üzerine şimşekler çaktırmış, CHP'nin aşırı solculuğundan başlıyarak kimine faşist, kimine servet düşmanı, kimine komünist damgasını yapıştırmıştır. Demirel coşmuş, "komünistler" diye bağırmış, karşılayıcıları gürlemiştir:

"— Anası fahişe!.."

Demirel, hançeresinin bütün gücüyle haykırmış:

"— Servet düşmanları, moskof uşakları!."

Pankartlılar, Genel Başkanlarından gelen sinyali koro halinde yansıtmışlardır:

"— Babası deyyus-u ekber!."

Bu gezide CHP aşırı solcu, Demirele Morrison lâkabını takanlar komünist olmuşlardır. İşte, Başbakan Yardımcısının devam etmekte olan ünlü Karadeniz gezisinin bilânçosu budur.

Karadenizde karnaval

Türkiyedeki iç politika çekişmelerinin şekline bakarak üzüntüyle düşünülmesi gereken bu hususun yanısıra, gezinin son derece eğlenceli yönleri de yok değildir. Meselâ bunlardan biri, Demirelin, "vatan, millet, kahrolsun komünistler" edebiyatıyla dolu, yürek hoplatan konuşmalarından birini bir Mobil Oil benzin istasyonunun yanında yapmış olmasıdır. Demirelin, konuşmak için, dekor olarak bir Mobil Oil istasyonunu seçmiş olması, eski Morrison firması temsilcisinin bir kadirşinaslığı olarak, yabancı sermaye çevdelerince -muhakkak ki- memnunlukla karşılanmıştır.

Gezinin bir diğer ilgi çekici olayı da Samsunda, karşılama töreni sırasında Demirelcilerle Bilgiççiler arasındaki çekişmeden doğmuştur. Geçen yılın sonlarında yapılan AP Büyük Kongresinden önce Bilgiç ekibinin kalesi olarak bilinen Samsunda, aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen, Demirel hâlâ pek fazla iltifat görmemektedir. Nitekim, karşılama töreninde, Saadettin Bilgiçin Süleyman Demirelden ayrı olarak geleceğini haber alan ve çoğunluğu teşkil eden Bilgiç taraftarları 80 vasıtayla yolda beklemeğe koyulmuşlardır. Bunu haber alan Demirelciler ise hemen onlara katılarak, Saadettin Bilgiç önlerinden geçerken, eski genel başkanlarına:

"— Yuh sana! Samsunu ikiye böldün, Samsunun kaatilisin!" diye bağırmışlardır.

Bu olaydan sonra, seçmene AP'nin bölündüğü zehabını vermemek için Demirel, Bilgiçi yanında gezdirmiş, Pilgiç, "partinin bir bütün olduğu" yolunda demeçler vermiş, ama bunların hiçbiri parti içinde artık iyice belirmeye başlamış olan bölünmeyi göz.

Demirel ve önünde Mobil

İstim önden gelirse..,

lerden gizleyememiştir.

Gezinin bir başka özelliğini ise, herşeyiyle bir CHP eseri olan Ordu Soya Fabrikasının açılışında Demirelin çektiği parlak nutuk teşkil etmiştir. Demirel, bu fabrikanın Karadeniz sahillerinde tüten ilk baca olduğunu, bunu daha nice nice bacaların takip edeceğini söylemiştir. Orduda tüten ilk bacanın AP'nin eseri olduğu yolundaki iddiası, Demirelin vaadlerinin ciddiyet derecesi hakkında kesin bir fikir verecek niteliktedir.

Sadede gel, sadede!

Vatandaşın Demirele sorduğu sorular ise, Karadeniz gezisinin bir başka ilginç yönünü teşkil etmektedir. Kitlelerin hâlâ "nurlu ufuklar" edebiyatıyla, sağ, sol, aşırı sol gibi lâflarla uyutulabileceğini sanan ve özellikle daha politika hayatının başında -muhtemelen de sonunda- bulunan Demirel için Karadeniz gezisinin en önemli yönü herhalde bu sorulardır.

Toprak reformu isteyen bir vatandaş, Demireli renkten renge sokan şu soruyu sormuştur:

"— Ben, başkalarının toprağını al da bana ver demiyorum. Ama o başkaları da artık benim sırtımdan geçinmekten vazgeçmelidirler. Bu işler düzelecek mi, düzelmiyecek mi, sen onu söyle!"

Terletici çıkışlardan bir başkası ise vatandaş Ali Rıza Gürsoydan gelmiştir.

"— Sağmış, solmuş, bunların bu memlekete bir zararı olamaz. Müslüman bir millet olarak inanmışızdır ki, beş parmak ayrıdır. Kahrolsun komünizm, kahrolsun komünizm... Ama yemeği ben pişiririm, başkaları yerse, o komünizm kolay kolay kahrolmaz. Özel sektöre yardım edilsin ama, şımartılıp, bizi ezmesine fırsat verilmesin" diyen vatandaş Gürsoy, Demireli müşkil mevkide bırakmıştır.

Demirelin bu sorulara ve çıkışlara verdiği cevap ise:

"— Ümidsizliğe kapıldığımız, aramıza nifak girdiği, birbirimize kin ve nefret beslediğimiz takdirde bu dertler bitmez, artar" olmuştur.

Gezi boyunca tekrarlanan bu konuşmalar bir gerçeğe ışık tutmaktadır. Bundan bir süre önce bir Pazar gezisi sırasında Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Anayasanın getirdiği sosyal devlet ilkesinden bahsetmiş ve siyasi partilerin tüzük ve programlarını bu ilkeye göre yeniden düzenlemeleri gerektiğini belirtmişti. O zamanlar sadece yukarıdan gelen bir tavsiye niteliğinde kabul edilen bu ikaz, Demirelin gezisinden sonra tabandan gelen bir itiş, bir arzu olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır. Başında Süleyman Demirelin bulunduğu bir AP'nin buna uyup uymıyacağı henüz çözülmemiş bir istifhamdır ama, Türkiyede politik gelişimin siyasi partileri bu yola itmekte olduğu da bir gerçektir.

Demirel bir balkondan konuşuyor

Açtı ağzını, yumdu gözünü

Giresun yakınlarında bir motelde gece 24'de amerikanvâri bir basın toplantısı yapan Demirel, Petrol, Toprak Reformu gibi, partisinin sosyal yönünü günışığına çıkaracak nitelikteki soruları "Yüz günlük bir hükümetten her şey beklenemez" yolunda yuvarlak cevaplarla geçiştirmeye çalışmış, kesin bir vaziyet almakta tereddüt göstermiştir.

Demirelin bu, İsayı da Musayı da gücendirmeme politikasına daha ne kadar devam edebileceği ise, şu günlerde zihinlerde yatan en büyük istifhamı teşkil etmektedir.

Turizm

Lâfla peynir gemisi

Galata rıhtımına sıra sıra yanaşan bembeyaz boyalı bulgar, romen ve yugoslav bayraklı gemilere bakan bir İstanbul şoförü, yanındaki arkadaşına döndü ve:

"— Allah razı olsun şu komünist memleketlerden. Onlar turistlere kapılarını açtı da bizim memleket turist yüzü gördü. Biz de turistlerden birkaç kuruş ekmek yiyeceğiz" dedi.

Bu sözlerde gerçek payı büyüktür. Bizim yapamadığımızı başkaları yapmış ve mükemmel bir turistik organizasyon kurarak, Merkezi ve Kuzey Avrupa memleketleri turistlerinin büyük bir kısmını memleketlerine çekmişlerdir. Ayrıca Avrupa turistlerine yaptıkları ilânlarda İstanbulu görmenin de organizasyonlarına dahil olduğunu belirterek, seyahatin câzibesini arttırmakta, yâni bizim satamadığımızı onlar satmaktadırlar.

Halen yunanlılardan başka İstanbula bulgarlar, yugoslavlar ve romanyalılar turist getirmektedirler. Zaten turizm alanında işbirliği için Bulgaristan ve Yugoslavya ile bir anlaşmamız mevcuttur. Romenler ile herhangi bir anlaşmamız olmamasına rağmen, kısa İstanbul seyahati turistlere çok cazip geldiğinden, onlar da meşhur Transilvanya gemisini bu hatta tahsis etmişlerdir ve Transilvanya, Köstence ile İstanbul arasında haftada dört sefer yapmaya başlamıştır. Böylelikle geçen yıla nazaran bu yıl gelen turist sayısında gözle görülür bir artış olmuştur. Meselâ geçen yıl Mayıs ayında İstanbula 18 bin 554 turist gelmişken, bu yıl 27 bin 213 turist gelmiştir. Bu onbine yaklaşan fark da tamamen komşularımızın günü birlik getirdikleri turistlerden ileri gelmektedir.

Günü birlik gelen ve adedi bir ay içinde onbinleri bulan turistin ekono-

mik bakımdan hiç bir önemi olmadığı muhakkaktır. Gerek yunanlılar ve gerekse İstanbula tur tertipleyen diğer memleketler turistleri sabah erkenden şehre getirmekte ve gece yarısı tekrar götürmektedirler. Bu kadar kısa bir zaman için gelen turistlerden de sadece şehir turu tertipleyen turizm şirketleri, otobüs işletmeleri, bir-iki lokanta ve hatıra eşyası satan Kapalıçarşı esnafı istifade etmektedir. Memlekete turist dolayısıyle giren döviz ise devede kulak kabilinden olmakta ve turizm organizasyonunu bir türlü beceremiyen Türkiye, "akmasa damlar" prensibine yatmış, beklemektedir. Bulgarlar önce Varna ile İstanbul arasında seferler tertip etmesi için Denizcilik Bankasına müracaat etmişlerdir. Fakat Denizcilik Bankasının pek nazenin davranışı karşısında bu defa kendileri Fransadan bir gemi satın alarak bu hatta tahsis etmişler ve işletmeye başlamışlardır. Böylelikle Türkiye, ayağımıza kadar gelen turistleri nakletme imkânından mahrum olmuştur.

Onlar ve biz

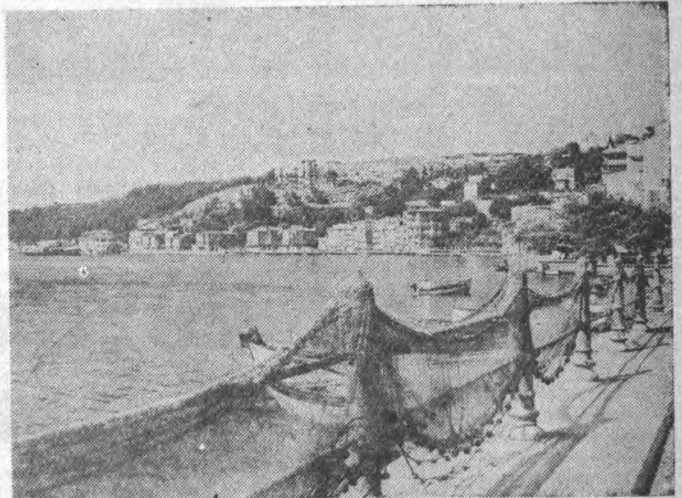
Yunanistan turizm alanında her geçen gün büyük gelişmeler kaydetmekte ve avrupalı, amerikalı turistin en çok rağbet ettiği memleket haline gelmektedir. Bulgaristan ve Romanya ise kapılarını turistlere açtıktan bu yana her geçen gün daha da gelişmekte ve bilhassa yol kolaylıkları bakımından Merkezi ve Kuzey Avrupalı turistleri çekmektedirler. Yugoslavya turizm bakımından bu üç memleketten de ileri bir durumda bulunmaktadır. Tabii güzellikler, tarihi hazineler, güneş ve deniz bakımından bu memleketlerin hepsinden üstün bir şansa sahip Türkiyenin durumu ise kelimenin tam mânası ile hazindir. O kadar ki, Türkiye hükümetinin yurt dışına çıkan vatandaşlar için ödediği döviz miktarı, Türkiyeye gelen turistlerden elde ettiği dövizden bir miktar fazladır! Bu, turistten elde ettikleri dövizle dış tediye açıklarını kapatan komşularımızın yanında bizim için çok acıklı bir neticedir.

Turistlerin rağbet ettiği memleketleri ve bu memleketlerdeki turistik tesisleri gördükten sonra "Bu memleketlerin turist elbette ki hakkıdır. Bunlar dururken bizim memlekete turist gelmez" demek imkânsızdır. Yunanistan, Akdeniz sahillerine ve adalarına her geçen gün yeni bir tesis ilâve etmekte, turistler için yeni yeni gemiler almaktadır. Bulgaristan ve Romanyanın Karadeniz sahillerinde vücuda getirdikleri oteller, plâjlar ve gazinolar cidden şâhânedir. Bu memleketlerde misafir olan turist temizlik, konfor ve eğlence olarak her şeyi bulmakta ve merak ettiği güzel İstanbulu da bir gün ve bir gecelik eğlenceli vapur seyahatiyle görerek seyahat programını bitirmektedir.

Nâzenin özel sektör

Türkiyenin turizm alanında bu kadar geri kalmasının muhtelif sebepleri vardır. Bunların başında muhakkak ki, turisti misafir edecek tesis yetersizliği gelmektedir. Fakat bundan da önemlisi, memleket çapında bir turizm organizasyonunun mevcut olmayışı ve bu problemin bir ana dâva olarak ele alınmayışıdır. Türk turizmine yön verecek Turizm ve Tanıtma Bakanlığının bünyesi içinde köklü bir re değildir. Bu Bakanlığın bünyesi içinde bu işe samimi olarak inanmış elemanlar elbette ki mevcuttur. Fakat bu, dâvanın çözümü için yetersizdir. Bu bakımdan, her şeyden önce, Turizm Bakanlığının bünyesi içinde köklü bir reform şarttır.

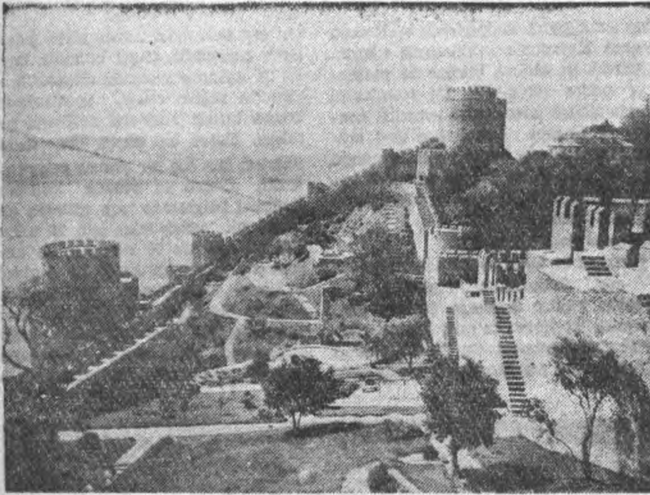
1964 yılı içinde İstanbula 220 bin 167 turist gelmiştir. Buna mukabil, İstanbul bölgesindeki turistik otel sayısı 51 ve bu otellerdeki yatak sayısı ise 4598'dir. İstanbul bölgesinde eksik olan şey, orta sınıf turiste câzip gelebilecek tesislerdir. Gerçi bilhassa Beyazıt ile Aksaray arasında otomobilli turistlerin rağbet ettiği, apartmandan bozma birçok yeni otel faaliyete geçmiştir. Fakat bu, büyük bir turizm hamlesi için hiç bir zaman yeterli değildir. Geçen yıl Turizm Bakanlığı İstanbul bölgesinde inşa edilecek otel, motel ve pansiyonlar için 28 milyon 217 bin 420 lira 76 kuruşluk bir kredi açmıştır. Ama bu kredi ile muhtelif yerlerde inşa edilecek turistik tesisler bile hiç bir zaman ihtiyaca cevap vermiyecektir. Özel teşebbüs, turizm sanayiine, geniş kredi imkânlarına rağmen, rağbet etmemektedir. Özel teşebbüsün bu işe para yatırmamasının sebebi, turizm alanındaki yatırımların uzun vâdeli oluşudur.

Arnavutköyde balık ağları
Tabiat var, değerlendiren yok!

Tik-taklı yatırım

Bir diğer önemli konu da, turisti eğlendirmek ve temiz bir şekilde yedirip içirmektir. Bu turizm dâvamızın en önemli konularından birisidir. Turistin, İstanbulun camileri, müzeleri, bir takım tarihî yerleri için gelmediği artık anlaşılmıştır. Turist gezmek, eğlenmek, denize girmek, kendi memleketinde bulunmayan mahallî özellikleri görmek istemektedir. Bunun için yapılan ise hiç mesabesindedir. Yukarıda bahsi geçen, Bakanlığın açtığı 28 milyon liralık krediden 300 bin

Rumelihisarının genel görünüşü

Bir gazino bile yok!

lira. Nişantaşında açılan Kit-Kat isminde bir gece kulübüne verilmiştir. Geçen kışın sonunda açılan ve ismi bile yabancı olan bu gece kulübünün manzarası ise şudur: Avrupada vasat bir gece kulübünü hatırlatan bir dekorasyon ve bir italyan cazı. Turistin ilgisini çekecek, onu meşgul edecek hiç bir özellik yok. Bu durumda, bu kulübün müşterisi de elbette ki turistlerin dışında ve tamamiyle yerli halk olmaktadır. Böyle bir yere binbir fedakârlıkla verilen 300 bin liralık kredi, Kit-Kat kulübü sahiplerine devlet kasasından yapılan uzun vadeli bir borç verme işleminden öte bir anlam taşımamaktadır. Bunun yanında turizm alanında gerçekten faydalı işler gören eğlence yerleri ise kredi almak şöyle dursun, zaman zaman kösteklenmektedirler. Yapılacak iş, kredi alan şahsın bu parayı turistik hizmetlerde kullanıp kullanmadığını denetlemek, Kit-Kat gibi gece kulübü, yâni dansing açacak kimseleri de turizm kredisinden faydalandırmamaktır. Zira halen İstanbulda ihtiyaçtan fazla dansing mevcuttur ve birçoğu Kit-Katın seviyesinden üstündür, turistlerin ihtiyacına pekâlâ cevap verebilecek kapasitededir. Eksik olan, mahalli renkleri verecek eğlence yerleridir ki zaten gelen turist de bunları aramaktadır. Bu tip yerlerin bilhassa deniz kenarında ve İstanbulun özelliklerini verebilecek yerlerde artması gerekmektedir.

Bir diğer problem de, kira ile verilen turistik yerler problemidir. Floryada, Emlâk ve Kredi Bankasının yaptırıp sonra Belediyeye devrettiği şaheser güzellikte gazinolar mevcuttur. Ancak bunlar her sene açık arttırma ile kiraya verilmekte ve kiralayan da hem kirasını çıkartmak ve hem de mümkün olduğu kadar fazla kâr etmek için fiyatları yüksek tuttuğu gibi, çok kalitesiz malzeme kullanmaktadır. Turistler de elbette ki böyle yerlere rağbet etmemektedirler.

Aslında, diğer Avrupa memleketlerinin ve komşularımızın yaptığı gibi, bulunduğu bölgeye hususiyet kazandıran, turistik hizmetleri bulunan yerlere önem vermek gerekir. Bu gibi yerleri himaye etmek, memleket turizmine en büyük hizmet olacaktır. İstanbulun böyle renkli köşelerini kapatmak yerine ihya etmek, meselâ Galatada eski bir gemici meyhanesi kurmak, eski saltanat kayıkları tipinde büyük sandallara kısa boğaz turları yaptırtmak, İstanbulu turistik bakımdan renklendirmektir. Aksi halde, eğlence olarak bir kapalı gazinoda üç folklor dansı takdim eden memlekete turist daha uzun müddet rağbet etmiyecektir.

XII

Ayak ayak üstüne atmak hürriyeti — Gülek tahliye ediliyor ve eve yemeğe geliyor — C.H.P. nin alaturka kurnazlığı — İktidarın eline bir fırsat daha çıkıyor — Menderes Liman Lokantasında Kasaba Papazına atıp tutuyor — Zafer İktidarı bir defa daha gülünç hale düşürüyor — 6/7 Eylül akşamı Vilâyette Dr. Namık Gediği görüyorum

Kasım Güleğin tevkifinin ve Nizamettin Nazif hakkında "kıçını çevirmek suretiyle savcılık makamına hakaret ediyor" ithamının 1955 yazında şaşırtıcı bir tarafı yoktu. Zira her şey, İktidarın o istikamette gittiğini zaten göstermekteydi. Gazeteciler, Sadık Aldoğan gibi siyaset adamları tevkif ediliyor, tuhaf bir sadizmle saçları kesiliyordu. C.H.P. nin ve C.M.P. nin kongreleri basılıyor, mitingleri valilerin himayesinde bir takım sergerdelerin tasallutuna uğrayordu. Hatta İktidar, artık ayak ayak üstüne atmayı bile "Hürriyetin suistimali" sayıyordu!

Şimdi, aradan geçen on yılın sonunda, bunlar mübalâğa sayılabilir. Ama değildir. Bakınız, Temmuz içinde bir gün, Zaferde bir resim çıktı. Bir masanın bir kenarında bir adam, öteki tarafında Kasım Gülek oturmaktaydı. Masa, kapalı bir masaydı. Yani adam, Güleği görmüyordu. Yazının manşeti şuydu: "Bakınız, hürriyet nasıl suistimal ediliyor?" Resimde, C.H.P. Genel Sekreteri ayak ayak üstüne atmıştı. İktidarın resmî organı şöyle diyordu:

"Yukarıdaki resimde sağ tarafta bacak bacak üstüne atmış olduğu halde oturan şahsın C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek olduğunu herhalde farketmişsinizdir. Fakat bu resim ne bir sohbet masasında, ne de bir kahvehanede alınmıştır. Bu resim C.H.P. Genel Sekreterini müddeiumuminin karşısında göstermektedir."

Zafer devam ediyordu:

"Bu resim, haksız yere memlekette hürriyet yoktur diye isnatlara kalkışan C.H.P. Genel Sekreterinin hürriyetleri nasıl suistimal ettiğini gösteren tipik bir misaldir .Şüphesiz, hürriyetlerin kısılmış olduğu memleketlerde müddeiumumilik makamına sorgusu yapılmak üzere davet edilen şahıslar bu nevi serbest tavır ve hareketlerde bulunamazlar."

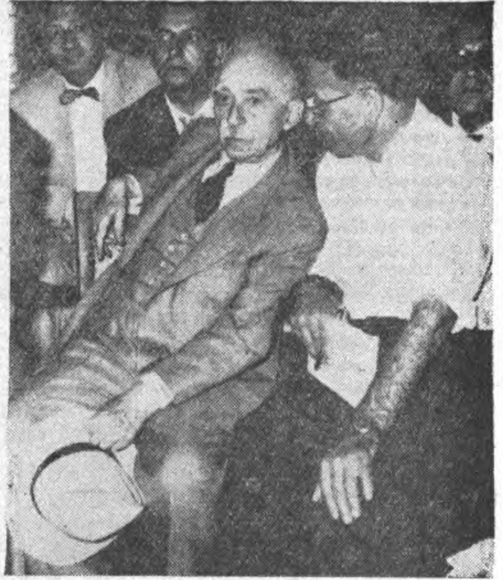
Bu inanılmaz yazı, Zafere Burhan Belge tarafından yazıldı. Kraldan fazla kralcı bir ekip daha o zamandan Menderesin etrafını sarmıştı ve onu çılgına çevirmekteydi. Müddeiumumiler -D.P. Büyükleri bu eski tâbirleri sevdiklerinden dolayı, merakı patlıcanı değil efendiyi memnun etmek olan Burhan Belge bunların ağdalılarını kullanırdı- en ufak sebepten partilerin Genel Sekreterlerini sorguya çekecekler ve bu, hürriyet sayılacak. Ondan sonra, bu sorgu esnasında adam ayak ayak üstüne attı mı, İktidarın organı bunu memlekette hürriyetin bulunduğunun ve bu hürriyetin suistimal edildiğinin misali diye gösterecek!

O tarihte, durum bununla kalmıyordu. İktidar, tuttuğu bir takım adamlarla Muhalefetin kongrelerini ve mitinglerini de basıyordu ve bu iş mahallin valisinin tasvibiyle yapılıyordu. 1955 yazında İsmet Paşaya, Konyada geçmiş olan bir hadiseyi ibretle anlattılar.

Konyada C.H.P. nin il kongresi varmış. Bu münasebetle Parti bir de açık hava mitingi tertiplemiş. Kongreye Kasım Gülek de katılıyormuş. Fakat o gün, yakalarında D.P. rozeti bulunan bir takım derlenmiş kimseler miting meydanını doldurmuşlar. Bunlar "Yaşasın Demokrat Parti" diye tezahüratta bulunuyorlarmış. Önlerinde de D.P. nin bazı Konya milletvekilleri varmış. Bunlar işi o kadar azıtmışlar ki, gidip Atatürk anıtına bir de çelenk koymuşlar. Halbuki o sırada başka valiler, kongrelerini yapan C.H.P. li-

lerin böyle bir harekette bulunmalarını yasaklamaktaydılar.

Kongre ve miting yapmak isteyen C.H.P. liler bakmışlar, eğer o yöne giderlerse bir çatışmanın patlak vereceği muhakkaktır. Onun üzerine Kasım Gülek, yanındaki gazetecilerle birlikte valiye gitmiş. Vali, sonradan Emniyet Genel Müdürü ve Ankara Valisi olan Cemal Göktanmış. Cemal Göktanı bulmuşlar, kendisinden izahat istemişler. Cemal Göktan -Yassıadada mahkûm olacaktır- görülmemiş bir soğukkanlılıkla C.H.P. lilere "eğer karşı parti hakkında ağır sözler söylerlerse bir reaksiyona rıza göstermeleri"ni söylemiş. C.H.P. liler "Peki ama, Hükümet nerede?" diye sormuşlar. Cemal Göktan, Hükümetin, bir takım vatandaşların "reaksiyon gösterme hürriyeti"ne karışamayacağını söylemiş. C.H.P. liler donup kalmışlar. Bu zihniyet karşısında da mitinglerini tehir etmişler. Fakat karar, köylerden ve civar ilçelerden özel surette, kavga çıkarmak için gelen D.P. silâhşörlerini şaşırtmış. Bunlar bütün gün aylak kalmışlar. Kendilerine verilen parayla meyhanelerde içmişler. En sonda da kendi aralarında kavga etmişler. İktidar, Kasım Güleğin tevkif edilip Nizamettin Nazifin "kıç çevirmek"ten takibata ma-

İktidar ile Muhalefet arasındaki hava kızıştıkça C.H.P. nin faaliyeti de artıyordu. Parti Meclisi çalışmalarını basın toplantıları takip ediyordu. Bunlar daima büyük kalabalıklar topluyor ve gazetelere manşetler oluyordu. Bunların her birinde Gülek, İsmet Paşanın en yakınında görünmeye özel bir önem verir, dikkat sarfederdi. İsmet Paşa da onun bu merakını dudağını büzüp seyrederdi.

ruz kaldığı o günlerde, fiilen, daha sonraki Uşak ve Topkapı olaylarının tohumlarını ekmekteydi.

Kasım Gülek Sinopta 13 Ağustos günü tevkif edildi. Daha önce Ereğli ve Zonguldak hadiseleri cereyan etmişti. O gün öğleyin yemeğe, Taşlığa Turgut Göle, İlhami Sancar ve Hasan Reşit Tankut geldiler, İsmet Paşayla uzun uzun konuştular. Akşam üzeri de Genel Sekreterin tevkifi haber verildi. Pazar günü, İsmet Paşa evden hiç çıkmadı. Hadiseleri dikkatle izledi. Güleği bir otomobile atmışlar, aç ve susuz İstanbula getiriyorlardı. Üsküdardaki Cezaevine tıkacaklardı.

Biz o gün, Kasım Güleğin İstanbula aşağı yukarı varış saatinde, Özdenle birlikte, Erdalın siyah Citroen'ine binerek karşıya geçtik. Üsküdar ana baba günüydü. Halk sokaklara dökülmüş, buna mukabil coplu polislere ve jandarmalara hapishane önünde mevzi aldırılmıştı. Kasım Güleğin getirilişini uzaktan gördük. Polis, kendisini hiç kimseyle görüştürmüyordu. C.H.P. nin İstanbul İl Başkanı, avukat Muhlis Sırmalı da oradaydı. Kasım Gülek müvekkiliydi. Kendisini görmek istedi. Görüştürtmediler. İçeriye bir pusula yazdı. Pusulaya Kasım Gülekten şu cevap geldi:

"Muhlis beyfendi, şimdilik hiç bir şeye ihtiyacım yok. Yalnız çok yorgun ve açım. Yirmibir saattir yoldayız. Ağzımıza lokma almadık. Zahmetinize teşekkürler. Hürmetler, muhabbetler.."

Komik hadiseler Kasım Güleğin İstanbula getirilişinde de devam etmişti. Grupa dahil olan partililer bir otomobil tutmuşlar ve Genel Sekreterin arkasına takılmışlar. İstanbul yakınında bir trafik ekibi yollarını çevirmiş. Şoförden ehliyet sormuşlar. Şoför vesikalarını göstermiş. Ekip "tamam" demiş, fakat bunları alakoyacağını söylemiş. On dakika sonra, ilerde, bir başka ekip arabayı durdurmuş. Tekrar ehliyet istemişler. Şoför, bir evvelki ekibin bu vesikaları alakoyduğunu bildirmiş. Fakat yeni ekip dinlememiş ve şoför ehliyetsiz diye otomobilin ilerlemesine mani olmuş.

O akşam, Üsküdarda gördükleerimizi biz İsmet Paşaya anlattık, arkadan da Muhlis Sırmalı geldi. Pazartesi günü, İsmet Paşanın Güleği ziyareti için İstanbulun unutulmaz savcısı Hicabi Dinçten müsaade alınması kararlaştırıldı. -Şu C.H.P., son iktidarında, galiba bir bu Hicabi Dinçe gösterişli bir görev vermeyi veya onu listesine alıp milletvekili yapmayı unuttu!- Hicabi Dinç, tabii ertesi günü, İsmet Paşaya bu müsaadeyi vermedi. Muhlis Sırmalıya "yarın vereceği"ni bildirdi. İktidar, hadiselerin alevlenmesinden çekiniyordu. Halbuki daha Pazar gecesi dünyanın bütün radyoları Türkiyede Muhalefet Partisinin Genel Sekreterinin tevkif olunduğunu ilân edip duruyorlardı. Kasım Gülek dışarda çok tanındığı için tevkifi inanılmaz akis yaptı.

Bundan dolayıdır ki İktidar, C.H.P. Genel Sekreterine fena halde diş bilediği halde onu hapiste uzun müddet tutmayı göze alamadı. Zaten Güleğin tevkifi için bulunan bahane pek pestenkerane bir sebepti. Kendisini Karadenize götürecek olan vapurun hareketi geciktirilince Genel Sekreter hemen orada bir basın toplantısı yapmış ve "1954 seçimlerinin ne şekilde cereyan ettiğini onlar bizden daha iyi bilirler. Bunun üzerinde söz söylememeyi tercih ediyoruz" demişti. İktidar da bundan, Ördek Hasan alınganlığıyla, Meclisin meşru olmadığının söylendiği manasını çıkarmıştı.

Hicabî Dinç, tabii Salı günü de İsmet Paşaya Kasım Güleği ziyaret müsaadesi vermedi.

Kasım Gülek kongrelerde de, Partinin 2 numaralı adamı olarak İsmet Paşanın yanından ayrılmazdı. Etrafta bin kişi olsa, mutlaka onları yarıp geçer ve flâşlar parladı mı, mutad pozunu başarıyla alırdı. Güleği, Genel Sekreterlik yıllarında bu sahada alt edebilen bir tek adam çıkmadı.

Ama o gün Genel Sekreterin avukatları tevkif kararına itiraz ettiler. İtirazı tetkik eden Asliye Ceza yargıcı Sulh Ceza yargıcının vermiş olduğu kararın usulsüz olduğunu bildirdi ve Kasım Güleği salıverdi. Gülek doğruca, Taşlığa geldi. İsmet Paşa kendisini evde bekliyordu. Tabii bütün gazeteciler Genel Sekreterin peşindeydiler. İsmet Paşa Güleği kapıda karşıladı, kucakladı, öptü. Genel Sekreterin yakası, bağırı açıktı. Şaşkın bir tavrı vardı. İsmet Paşa onu elinden tutup içeri aldı, kanapeye yanına oturttu. Fotoğrafçılara gün doğmuştu. Bol bol resimler çektiler. Gülek ertesi gün tekrar, öğle yemeğine geldi. Kendini biraz toplamıştı. Paşaya gezilerine devam edeceğini söyledi. Sahiden de, bir kaç gün sonra Erzuruma gitti.

İsmet Paşa 1955 yazında hemen her gün Çiftehavuzlara, yanında eşi, vapurla geçti, orada denize girdi ve Taşlıktaki evine döndü. Onun dışında sık sık Parti Merkezine de gidiyor ve bilhassa Kasım Gülekle birlikte çalışıyordu

Kasım Güleğin sapıtması bu tevkif hadisesinden sonraya tesadüf etti. Tabii, artık bütün Türkiye ondan bahsediyordu. Tam bir kahraman olmuştu. Her gittiği yerde omuzlara alınıyor, alkışlanıyordu. O da, herkese meydan okuyordu. Bu sırada İzmirli bir terzi ona bir elbise dikti. Ceketi 1800 ayrı kumaş parçasındandı. Pantalonu 200. Ana Muhalefet Partisinin Genel Sekreteri üzerine bunu giydi, ayağına çarık geçirdi, bir eşeğe bindi ve öyle dolaştı. Resimler çektirdi. Fakat ölçüyü kaçırmış olduğundan, işgal ettiği mevkiye lâyık olmadığı kanaati yavaş yavaş daha çok zihinde beliriyordu. Zira, nihayet, politikacılık da soytarılık değildi. Millet Güleğe bakıp gülüyordu ama, C.H.P. nin biraz daha fazla ciddiyete ihtiyacı vardı.

Kasım Gülek bunu hiç bir zaman anlamadı. Anlamadığı için de, artık memleketin başka bir tarz muhalefete muhtaç bulunduğu devre gelince yerinden alındı ve oraya, kendisinin tam aksi tipi İsmail Rüştü Aksal getirildi. Bu, ihtilale hemen tekaddüm eden günlerde ve İhtilal sonrasının karışıklıklarında hem memleket ve hem de Parti için bir talih teşkil etti. Eğer C.H.P. 27 Mayısı Kasım Gülekle idrak etseydi, çok şey bugünkünden farklı olurdu.

C.H.P. ileri gelenleri Taşlıkta sık sık toplandılar. Bu arada Partinin Malî Komitesinin de toplandığını hatırlıyorum. Malî işlere Genel Sekreter Yardımcısı Turgut Göle bakıyordu. Gölenin, bir yıl evvele nazaran memnun bir hali vardı. Bir yıl önce hiç kimse C.H.P. ye dönüp bakmazken ve yardım elini uzatmazken şimdi büyük tüccar, iş adamları Muhalefete de yatırım yapmayı akıllılık sayıyordu. Onun için C.H.P. sadece politik bakımdan değil, para bakımından da kanlanıp canlanmaya başlamıştı. Zaten bu hava 1957 seçimlerine kadar devam etti ve o seçimlerde C.H.P. Meclisteki temsilci adedini tam altı misli arttırdı.

Şimdi, on yılın gerisine bakıldığında D.P. nin ve onun idarecilerinin, bir takım akılsızlıklarıyla C.H.P. yi elleriyle diriltmiş olduklarını görmemenin imkânı yoktur. Kasım Gülekle ne uğraşırsın? İsmet Paşayı karşına ne alırsın? Neden, sanki hâlâ muhalefetteymişsin gibi ağız,hatta el dalaşmalarına gidersin? Ama bu davranışın sebebi, D.P. Büyüklerinin bir iptidaî zihniyete sahip olmaları ve küçüklük kompleksi ile mâlûl bulunmalarıdır. Başka türlü hareket etmek ellerinden gelmiyordu. Alıştıkları ve bildikleri "devleti idare ediş tarzları" buydu.

Halbuki C.H.P. de hatalar yapıp duruyordu. Halkın kendisine ilgisine yanlış teşhisler koyuyordu. O ay içindeki "Spor ve Sergi Sarayı fiyaskosu" İsmet Paşayı çok kızdırdı.

Ağustosun sonunda Prof. Fuat Köprülü İstanbula geldi. Köprülü tamamile Menderesin maşası halindeydi. Hatta, tabiatı çabuk parlamaya müsait olduğu için Başbakandan da ileri gidiyor, atıyor, tutuyor, küfürler ediyordu. İddiası, Muhalefetin bir hıyanetin içinde olduğuydu. D.P. o İstanbuldayken Spor ve Sergi Sarayında bir toplantı tertipledi. Bindirilmiş kıtalar getirdi, koca salonu doldurdu ve Genel Başkan Vekilini konuşturdu. Üstelik konuşma da son derece fena karşılandı. Bunun üzerine ve binanın kendisine verilmeyeceğinden emin olarak C.H.P. Valiliğe müracaat etti. Bir gün sonra da -Cumartesi günü- C.H.P. Spor ve Sergi Sarayında bir toplantı yapmak istiyordu. Valilik belki ilk defa bir akıllı davrandı. Cuma akşamı C.H.P. il başkanlığına Cumartesiye binanın emirlerinde olduğu bildirildi. C.H.P. liler apışıp kaldılar. Tabii, konuşması için İsmet Paşaya koştular, fakat o bunu doğru bulmadı. Doğrudan doğruya Menderesle düellosu başlamıştı. Araya başkasını karıştırmak istemiyordu.

C.H.P. lileri bir kara düşüncedir aldı. Blöf yapmışlardı, İktidar bu blöfü görmüştü. Şimdi, aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık durumuna düşmüşlerdi. İsmet Paşa kendilerine bir hayli söylendi. Madem ki hiç bir hazırlıkları yoktu, niçin bu işe girişmişlerdi?

O zaman teşkilât, böyle hallerde daima yapılan taktiğe başvurdu. İktidarı suçladı. Efendim, C.H.P. nin yapacağı bu heybetli gösteriye karşı D.P. bir takım tertiplere girişmişti. Toplantıya tecavüz edilecekti. Belki de kan gövdeyi götürecekti. Onun için C.H.P. büyük bir vatanseverlik örneği veriyor ve toplantısını tehir ediyordu. Halbuki aslında D.P. nin ne bir tertibi.

ne bir tecavüz hazırlığı vardı. Fakat Iktidar kendisini o şuursuz davranışlarıyla öyle bir lekelemişti ki C.H.P. teşkilatının o bildirisinden şüphe etmek kimsenin hatırından dahi geçmedi. Öyle ya, Konyada, Burdurda, Ispartada bu şekilde hareket eden D.P. İstanbulda başka türlü hareket edecek değildi ya.. Böylece, C.H.P. ihtiyatsızlığı yüzünden düştüğü müşkil mevkiden yakasını, kabahati İktidara atarak kurtardı.

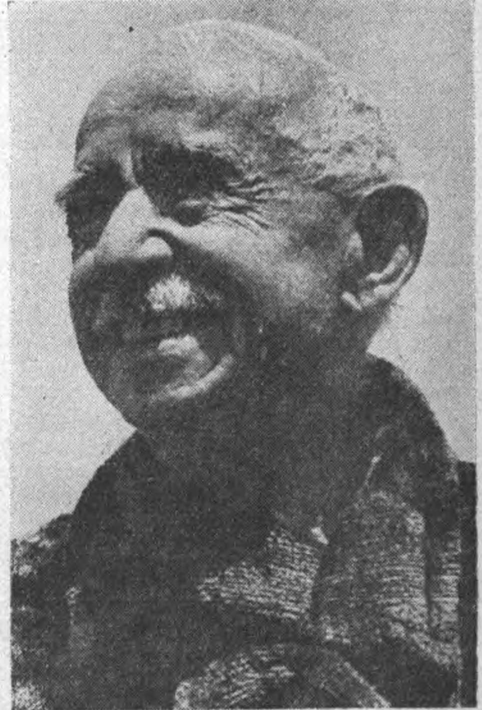
Bu, o yıllarda partiler arasında devam eden kör döğüşünün ibret verici bir misalidir. İktidar ne olsa, suçu Muhalefete yüklüyordu. Kendi kötü ekonomi politikasının sebebiyet verdiği "yoklar" hep Muhalefetin yüzündendi. Muhalefete gelince. onun için de bir tek hedef vardı: Şu İktidardan, en kısa zamanda memleketi kurtarmak. Şimdi, bir hüküm vermek istemiyorum. Ama bir prensibi belirtmekte fayda vardır. İşin başı daima İktidarın tutumudur. Eğer D.P. İktidarı basiret sahibi olsaydı ve 1954 seçimlerinden sonra "İnce Demokrasiye Paydos" teranesiyle ortaya çıkıp Türkiyeye bir Orta çağ idaresini lâyık görmeseydi rejimin işleyişi şüphesiz başka olurdu.

Halbuki Eylûlün başında D.P. nin eline, suları normal istikamette tekrar akıtmak için bir fırsat daha geçti. Kıbrıs Meselesi, bütün milletin ittifak halinde olmasını gerektiren bir şekil aldı. O günlerde Londrada bir Üçlü Konferans toplandı. Buna Türkiye, İngiltere ve Yunanistan heyetleri katıldılar. Bizden, Fatin Rüştü Zorlu gitti. Türkiyede de Menderes meşhur Liman Lokantası nutkunu söyledi. Bunda Makariostan "Kasaba Papazı" diye bahsediyor, enerjik bir tavır takınıyordu. Doğrusu istenilirse nutuk memleketin her tarafında hem iyi karşılandı, hem de heyecan yarattı. Zira Hükümetin bu konudaki pısırık davranışından herkes bıkmıştı. Kıbrıs meselesinin nasıl geliştiğini gelecek yazıda anlatmak istiyorum. Şimdi söylemek istediğim, Menderes Liman Lokantası nutkunu söyleyince Muhalefetin bir mütareke ilân ettiğidir.

Bu mütareke, İsmet Paşa ile Osman Bölükbaşının mutabık kalmaları neticesi ilân edildi. O günler, iki muhalefet partisinin Genel Başkanları en ziyade C.H.P. nin İstanbul il başkanı Muhlis Sırmalının aracılığıyla temas ediyorlar, müşterek bir hareket hattının takibine önem veriyorlardı. Memleket bir baştan ötekine Kıbrısla meşgulken iç politika çekiçmelerine devam etmek hiç iyi karşılanmıyacaktı. Bunu düşünerek İsmet Paşa ve Osman Bölükbaşı aynı gün birer demeç verdiler ve Kıbrıs işinin bütün türk milletinin malı olduğunu, Londra Konferansı devam ederken iç politikamızın havasının Kıbrısla dolu bulunması gerektiğini söylediler. Onlar bunu yaparken, İktidar Kıbrıs Meselesini de Muhalefete hücum için istismar etmenin plânını tertipliyordu. Fakat öyle bir şey oldu ki, D.P. nin hazırlığı yüzüne gözüne bulaştı ve gene Zaferin bir ahmaklığı yüzünden tertip sırıttı. Bakınız ne oldu.

Menderes Liman Lokantasında bir yemekli basın toplantısı tertipledi. Tabii o vesileyle dahi olsun iptidaî partizanlık zihniyetinden kendisini kurtaramadı. Toplantıya muhalif gazeteleri, meselâ Ulusu, bizi çağırmadı. Ulus çağırılmadığı için de, ertesi gün Menderesin demecini yayınlayamadı. Yayınlamasına imkân yoktu. Çağırılmadığına göre, demeç kendisine verilmemişti ki..

Ama, memleketin Kıbrıs havasıyla dolu bulunduğunu gören İktidar hemen bir kurnazlık düşündü. Muhalefeti, bu konuya önem vermemekle suçlayacaktı. Suçlanacakların başında da İsmet Paşa geliyordu. Bize, Ağustosun o son günlerinde bir takım gazetelerin İsmet Paşayı vatana ihanetle itham edecek hazırlıklara giriş-

1955 yazında İsmet Paşanın deniz kıyafetiyle resimleri gazetelerde gene bol bol çıktı. O yaz İstanbul sıcak ve güzel bir yaz geçirdi. İsmet Paşa Çiftehavuzlara gitmediği günler eski yâveri Fikret Yüzatlının evinin önünden, onun çocuklarıyla birlikte denize girdi.

İsmet Paşa hayatı çok muntazam olan bir insandır. Fakat bu intizamı saatlerinde degil, yaptığı şeylerdedir. Mesela öğle ve akşam yemeklerini hemen daima evinde, ailesiyle birlikte yer. Ama saat kaçta yer, bunu kimse kestiremez. İnönülerin evinde daima bir veya bir kaç yemek misafiri vardır. İsmet Paşa onları alır, getirir. Kayınvaldem buna karşı çareyi, daima bol yemek bulundurmak suretiyle bulmuştur.

tiği haber verildi. Tertibin altında, Dr. Mükerrem Sarol vardı. Başyazılar, klişeler, fıkralar ve makaleler hazırlanmış, hatta mizanpaj bile yapılmıştı.

Halbuki o gün, İsmet Paşa Taşlıktaki evinden çıkmadı ve çalıştı. Kıbrıs konusunda milleti birlik manzarası göstermeye davet eden demecini hazırladı. Aynı saatte Osman Bölükbaşı da, Sirkecideki otelinde -Özipek Palas otelinde kalırdı- aynı mealde bir demeç yazıyordu. Yalnız iki lider, demeçleri daima İktidara uçuruldugundan, bunu Basına ancak geç saatte verdiler. Vaziyet belli olduğunda, İktidarın hazırlık yapmış olan bir takım gazeteleri hemen mizanpajlarını değiştirdiler. İsmet Paşayı suçlayan yazılarını attılar, bunun verine demeci koydular. Ama, bir tanesi atladı: Zafer!

Aman ertesi gün, Zaferi görünce İsmet Paşa ne kadar güldü. Zafer, barut fıçısı halindeydi. İşte, İsmet Paşa suçüstü yakalanmıştı. Ortada Kıbrıs gibi bir mesele bulunduğu halde, ağzını açıp ta tek bir kelime söylemiyordu. Vatanseverlik bu muydu, millet menfaati bu muydu, hamiyet bu muydu? Ya Ulus?. Muhalefetin organı, Başbakan Menderesin Liman Lokantasındaki nutkundan tek bir kelime yayınlamamıştı. Muhalefet buydu! Bu Muhalefet vatana hiyanet halinde değildi de, kim o haldeydi?

Halbuki aynı gün bütün gazeteler İsmet Paşanın ve Bölükbaşının milli mütareke ilân eden demeçleriyle dolu olduğu gibi Ulus da, bir gün evvel basın toplantısına çağırılmadığı için alamadığı Menderesin konuşmasını tam metin halinde yayınlıyordu.

Bunun üzerine ertesi gün, Ulus Zafere sert bir cevap verdi ve asıl vatana hiyanet içinde bulunanın İktidar organı olduğunu söyledi. İki gazete arasındaki kalem dalaşması bir süre devam etti ve sadece o ikisinde Kıbrıs işi, bu yüzden ikinci plâna itildi.

Fakat, böyle bir anda dahi hızını alamayıp veryansın eden ve gülünç mevkiye düşen Zaferden ibaret kalmadı. Menderesin İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik de Eskişehirde Muhalefete karşı ağzına geleni söyledi. Menderesin bu fanatik Bakanı şöyle diyordu:

"— Eserlerimizi şer kuvvetlere karşı himaye edelim ve bu eserleri görmeyenler vatan topraklarını sürme gibi gözlerine çeksinler. İmanımız o kadar çok büyüktür ki her şeyi yıkabiliriz."

Halbuki İçişleri Bakanının bunları söylemesinden bir kaç gün sonra bir fırtına İstanbulda esecek ve 6/7 Eylûl akşamı asıl o, her şeyi yıkacaktı. Kabadayı Dr. Gedik ise, şaşkın ve perişan, İstanbul Valiliğinin makam odasında, bir koltuk üzerinde, ne yapacağını bilmez halde apışıp kalacaktı.

O sıralarda D.P. kendi aklınca, Muhalefetin boykot ettiği mahallî seçimler işini halletmişti. Nuri Demirağın meşhur kuzu partisi, Millî Kalkınma Partisi bu seçimlerde D.P. ye eşlik edecekti. Böylece seçimlerde rekabet de sağlanıyordu ve Milli Kalkınma Partisine karşı kazanacağı ezici zaferle D.P. ve Menderes prestijlerini tazeleyeceklerdi.

6/7 Eylûl hadiseleri böyle bir ortam içinde patlak verdi. Bunların hikâyesi yazılmış, söylenmiş, hesabı da Yassıadada görülmüştür. O akşam biz, Özdenle birlikte misafirlikteydik. Yemeğe gitmiştik. İsmet Paşa ise, kayınvaldemle beraber Taşlıktaydı. Biz hadiseyi gece yarısına doğru haber aldık. İstanbulun yakılıp yıkılmakta olduğuna dair havadis geldi. Bulunduğumuz yer Topağacı idi. Hemen, gere Erdalın siyah Citroen'ine atladık ve yola çıktık.

Önce, Taşlığa uğradık. Baktık, İsmet Paşa da, kayınvaldem de uyuyorlar ve bir şeyden haberleri yok. Uyandırmadık. Daha sonra, evin önünden halkla dolu kamyonlar geçmiş ve bazı kimseler "Yayaya.. Şaşaşa.. İsmet Paşa çok yaşa" diye bağırmışlar. Fakat İsmet Paşa da, kayınvaldem de bunları duymamışlar. Tam karşıda, Üsküdar sırtlarında bir kaç kilisenin yanmakta olduğunu eve geldiğimizde gördük. Biz, Beyoğluna geçtik.

Ben Beyoğlunun o geceki halini hayatımın sonuna kadar unutamam. Bütün cadde kumaşlar, vitrinlerden çıkarılıp atılmış eşyalar ile doluydu. Buz dolapları, radyolar, çamaşır makine-

C.H.P. ile C.M.P. arasındaki münasebetler 1955'ten itibaren sıkılaştı. Osman Bölükbaşının İsmet Paşayı ziyaretini bu partinin ileri gelenleriyle yapılan temaslar takip etti. Bunlarda Fuat Arnalar, Nureddin Ardıçoğlular ön plânda roller oynadılar ve iki muhalif partinin birlikte hareket etmesi "İnce Demokrasiye Paydos" zihniyetinin sahipleriyle mücadeleyi kuvvetlendirdi.

Halk artık İsmet Paşayı nerede görse etrafını sarıyor, bir arabaya bindi mi, onu havaya kaldırmaya çalışıyor, yollarda alkışlıyordu. Aslına bakılırsa bunda C.H.P. nin marifetinden fazla D.P. ye hakim bulunan iptidai zihniyetin rolü vardı. Bir kaç yıl içinde D.P. rakibi C.H.P. den kendisi için bir Frankeştayn yaratmıştı. Sonra da, ona bakıp korkusundan çılgınlıklar yaptı.

leri ortalardaydı. Sonradan, resmî tefsirler buna "miletin asil heyecanı" gibi şatafatlı sıfatlar uydurmuşlardır. Fakat hareketin hiç bir asaleti yoktu. Taksimden itibaren cadde, geçilecek gibi değildi. Ben arabadan indim, önden yürüyerek Erdala yol açtım. Kumaşların üstünden Tünele kadar öyle gittik. Bu sırada etrafımızda, elleri sopalı ve haydut kılıklı kimseler bir yandan onu bunu kırıyor,diğer taraftan amansız bir servet düşmanlığı yapıyorlardı. "Onbinlerce lira kazanıyor, iki paralık malı dünya kadar pahalıya satıyorlar" sözlerini o gece kulaklarımla duydum. Bu, D.P. nin Görülmemiş Kalkınmasına karşı büyük kütlelerin ilk tepkisi oldu. Artık Kıbrısı da, rumları da herkes unutmuştu. Tek arzu, haksızlıklarla burulmuş kalpleri dolduran tahrip isterisiydi. Nitekim o gece, İstanbulda tahrip edilmedik şey bırakılmadı.

Tünelden Şişhaneye indik, oradan, Atatürk Köprüsü yoluyla Fenere geldik. Polisler ve askerler Patrikhaneye giden yolu kapatmışlardı. Aksaraya çıktık, Beyazıttan Vilâyete geldik. Ben, Basın Kartımı göstererek içeri girdim. Valinin odasında Dr. Namık Gedik bir koltuğa adeta serilmiş, şaşkın ve kararsızdı. Ankara yolunda olan Başbakan Adnan Menderesten Sıkı Yönetimin ilân edildiği haberi ben Vilayetteyken geldi. Harekâtı bir korgeneral idare ediyordu. Askere ateş emri verilmişti. Fakat asker ateş etmiyordu. Zaten halk orada, burada askeri alkışlıyor, onun gözü önünde tahrip ve yağma hareketini sürdürüyordu. Vali Fahreddin Kerim Gökay işi askerlere bırakmıştı. Dr. Gedik de öyle. Bir kaç gün önce Muhalefete şimşekler yağdıran adam, şimdi süt dökmüş kedi gibiydi ve bir şeye karışmıyordu.

Vilayette bir süre kaldım, sonra ayrılıp tekrar otomobile girdim. Şehrin bir kaç yerini daha dolaştık. Her yerde durum aynıydı. Karanlık yüzlü adamlar, onlara katılmış ve çapulcu oldukları belli kadınlar ganimetlerini koltuklarının altına sıkıştırmış evlerine dönüyorlardı. İstanbul belki de tarihinin en feci gecelerinden birini geçirmişti. Her taraf yangın yeri halindeydi. Hükümet, Devlet ortadan kalkmıştı. Kimse ne yapacağını bilmiyordu. Duvarlara rumlar aleyhinde yazılar yazılmıştı. Fakat onların yanında zenginlere, servete milyonerlere çatan cümleler eksik değildi. Menderesin iftiharla ilân ettiği her mahalledeki onbeş milyonerin halk vicdanında ne derin yaralar açtığı o sabaha karşı, gün ağarırken ve biz Taşlığa dönerken kendisini bütün çıplaklığıyla hissettiriyordu.

Varoşlar, şehre inmişti.

Gelecek yazı :

Koraltanla acaip bir mektuplaşma

SABO

Güneş Şehri Antalyanın Yegâne Plajı

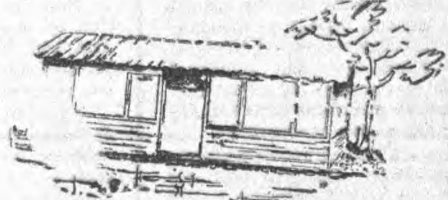

KUM ve DENİZ

NEFİS MANZARA

ORKESTRA - MÜZİK

PLÂJ

MOTEL

CAMPİNG

NEFİS BALIKLAR

RESTAURANT

MÜSTAKİL DUŞ VE TUVALETLİ
TAM KONFORLU ODALAR

ODA, KAHVALTI, ÖĞLE, AKŞAM YEMEKLERİ ve PLÂJ ÜCRETİ DAHİL TEK KİŞİ İÇİN KOMPLE FİYAT: 50 TL. CAMPİNG ŞAHIS BAŞINA 5 TL.

(AKİS: 373)

Bloklar

Tencere dibin kara

Çoğu İkinci Dünya Savaşından sonra bağımsızlık kazanan Asya - Afrika ülkeleri bundan dokuz yıl kadar önce Bandungda toplandıkları zaman, sayıları ancak yirmiiki kadardı ve Sovyetler Birliğinin bir Asya ülkesi olup olmadığı da kimsenin kafasını bugünkü kadar uğraştırmamıştı. Oysa önümüzdeki hafta içinde Cezayirde ikinci defa olarak biraraya gelecek Asya - Afrika ülkelerinin sayısı şimdi elliyi aşkındır ve hemen hepsi, kara kara, Sovyetler Birliğinin bir Asya ülkesi olup olmadığını düşünmektedir.

Bundan dokuz yıl kadar önce toplanan Bandung Konferansına katılmayı Sovyetler Birliği belki aklından bile geçirmemişti. Çünkü o sırada Bandungda kendi görüşlerini savunacak yeteri kadar sosyalist ülke olduğunu ve bunların başında da Komünist Çinin bulunduğunu pek iyi biliyordu. Oysa bu defa, eğer kendi görüşlerini kendisi savunamazsa, bu konferansın hiç de işine gelmeyecek türde bazı kararlar almasından korkmaktadır.

Asya - Afrika devletlerinin Cezayir de yapacakları toplantıyı kendi görüşleri için bir gövde gösterisi vesilesi yapmak isteyen Komünist Çin, bir süredir, Sovyetler Birliğinin bu toplantıya katılmasına karşı açıktan açığa durum almış bulunuyor. O kadar ki, bundan altı ay kadar önce Bandungda yapılan hazırlık çalışmaları sırasında, Sovyetler Birliğinin bir Asya devleti olmadığını ileri sürerek, Cezayir toplantısı için Moskovaya çağrıda bulunulmasını önlemiştir. Sovyetler Birliğinin bu toplantıya katılıp katılmayacağı, önümüzdeki hafta başında biraraya gelecek olan Asya - Afrika devletleri dışişleri bakanlarının çözmekle görevli oldukları usûl meselelerinin en dikenlisidir.

Pekinin Sovyetler Birliğine karşı ileri sürdüğü itirazlar yalnızca coğrafi nedenlere dayanmamaktadır. Pekine göre Sovyetler Birliği Cezayir Konferansına katılmamalıdır. Çünkü Birleşik Amerika ile anlaşıp millî kurtuluş mücadelelerini yapan ülkelerin bu mücadeleleri karşısında seyirci kalmaktan öteye gidememektedir.

Sovyetler Birliğinin bu ithamlara verdiği karşılık çok şiddetli olmuştur.

Bütün bu gürültülü çekişmelerden sonra, dışişleri bakanlarının bu konuda verecekleri karar ne olacaktır? Bunu önceden kestirmek kolay değildir.

Çıkmaz Sokak

Asyayı komünizmden kurtarmak için kendine seçe seçe savaş alanı diye Vietnamı seçen Birleşik Amerika, karanlıkta körebe oynayan ocuklara benziyor. Yağmurlu ve batak ormanlar arasında büyük çaplı savaşlar için hazırlanmış taktik ve silâhlarla Vietkong çetelerini sindirmeye kalkışmak, ünlü yorumcu Lippmann'in bundan aylarca önce söylediği gibi, koca bir tenis raketiyle sinek avlamaya çalışmaktan başka birşey değildir. Vietkongluları dize getirmek için Kuzey Vietnama yapılan hava akınları da, öyle görülüyor ki, hiçbir işe yaramamıştır. Hanoili yöneticilerle Vietkonglular, biraz dişlerini sıkarlarsa Birleşik Amerikayı geri çekilmeye mecbur edeceklerini düşünerek, bütün fedakârlığı yapmaya hazır görünmektedirler. Öteyandan Pekin de, bu işin ya Birleşik Amerikanın Asyadan çekilmesiyle, ya Sovyetler Birliğinin, ya da Batının gerilemesiyle sonuçlanacak bir karşılaşmayla biteceğini düşünerek, Hanoiyi ve Vietkongu uzlaşmazlığa itmektedir.

Haziranla birlikte başlayan muson yağmurları Vietnamda ağır silâhların ve uçakların kullanılmasını hergün biraz daha güçleştirmektedir. Artık gün, Vietkongluların günüdür. Her kalın sis perdesinin arkasından bir Vietkong saldırısı gelmekte, amerikalı uzmanların hiç alışmadıkları çete savaşları birbirini kovalamaktadır.

Sanki Birleşik Amerikanın başındaki bu dert yetmiyormuş gibi, şimdi Saygon yeni bir hükümet buhranı içindedir. Bu, Diemin alaşağı edilmesinden buyana Saygondaki kaçıncı hükümet buhranıdır? Bunun sayısını şaşırmayan kalmamıştır. Saygonda ordu iktidarı kaç kere ele almıştır, kaç kere yeniden sivillere bırakmıştır? Bu sorunun karşılığı da akılda tutulacak gibi değildir.

Bilindiği gibi, Güney Vietnamın Vietkong tarafından denetlenmeyen üçte biri, eğer yönetiliyor demek doğruysa, dört aydır Phan Huy Quat hükümeti tarafından yönetiliyordu. Ancak Güney Vietnamın güney kesimlerinde yaşayanlar bir süredir bu hükümetin kendilerini temsil etmekten uzak olduğunu ileri sürmeye başlamışlar ve bu aykırılıklarında katolikler tarafından da desteklenmişlerdir. Buna, bir ay kadar önce, Devlet Başkanı Phan Khac Suu'nun kabine içinde yapılan bir değişikliği onaylamaması da eklenince, işler büsbütün karışmıştır. Devlet başkanıyla başbakan arasındaki çekişme giderilemeyince de, Phan Huy Quat iktidarı yeniden orduya bırakmaktan başka çare görememiştir.

Bazı yorumculara bakılırsa, Saygondaki sivil iktidar denemesinin böyle başarısızlıkla sonuçlanması Birleşik Amerikayı çok üzmüştür. Birleşik Amerika, Saygondaki iktidar çekişmesinin Vietkonga karşı yapılan savaşa büyük zararlar verdiği düşüncesindedir. Eğer bu söylenenler doğruysa, o zaman Birleşik Amerikalı yöneticilerin aklına yalnızca şaşmak gerekir. Güney Vietnam öyle dünden bugüne düzensizlik, karışıklık ve iç parçalanmalar içine düşmüş bir ülke değildir ki... Bu talihsiz ülke, yıllar yılıdır,siyasi istikrara kavuşmuş olmaktan uzaktır. Bu ülkenin talihini değiştirmek için yapılacak şey, daha ilk gününden, Vietkonga karşı anlamsız ve etkisiz bir savaş açmak değil, Vietnam halkının ekonomik ve siyasal güçlüklerine barışçı çözüm yolları aramaktı. Fakat Birleşik Amerika, şimdi bu fırsatı kaçırmıştır.

Açlığa, bilgisizliğe ve korkuya karşı açılmış bir savaşla, millî bağımsızlıkları için uğraştıklarını söyleyenlere karşı açılan savaş arasında büyük farklar vardır. Birleşik Amerika eğer Vietnamda birinci türlü bir savaşa girseydi, bütün dünya kamu oyunu kendi arkasında bulurdu. Oysa ikinci yolu seçtiği için bugün yalnızlıklar içindedir. İşin kötüsü yanlış yoldadır da...

Tüli'den haberler

Sosyete eğlendi

Ankara Palas, yaz mevsimini şimşekler, gök gürültüleri arasında açtı. Fakat sosyete, hayatından memnundu. Bahçe yerine pavyonda eğlendiler, yeni orkestra ile bol bol dansettiler. Yabancı diplomatlar, oryantal dansöz **Esin Gökselden** çok hoşlandılar, yerli misafirler ise fransız striptease yıldızı **Lilie de Saygon'u** meraklı gözlerle seyrettiler. Mevsim icabı şimdi herkes soyunuyor ama, başkentli erkekler, plâjlardan uzak yaşadıkları için olacak, soyunan kadınları gözlerinde başka bir parıltıyla seyrediyorlar.

Gece, Amerikan, Alman, İspanya, Portekiz, Pakistan elçileriyle **General Gray**, Senato Başkanı **Enver Aka** ve eşi, birçok senatör, milletvekili ve Dışişlerinden bir grupun katılmasıyla hayli kalabalık bir gece oldu.

Başkentliler eğlenmek için hiç bir dâveti kaçırmıyorlar, maşallah.

Telâkki meselesi

Prof. Dr. Recai Ergüderin güzel kızı **Zeynep Ergüder** ikinci defa nişanlandı. İkinci nişanlı, Samsunlu zenginlerden Süleyman Balkanın oğlu **Altın Balkan**. Uzun boylu, yakışıklı bir delikanlı. Zeynep Ergüder geçen yıl aynı günlerde **Yüksel Germen** ile nişanlanmıştı ama, düğün öncesinde, hattâ gelinlik provaları sona erdiği bir sırada bu nişan bozuldu.

Ankara malûm, herşey politik nedenlere bağlanır. Celâl Bayarın özel doktorunun kızıyla CHP'li Mazhar Germenin oğlunun nişanı da önce bir koalisyon diye yorumlandı, bozulunca da kimse şaşırmadı. Şimdi de aynı yorumlar yapılıyor, Zeynep Ergüderin gelin olarak Balkanlara daha çok yakışacağı söyleniyor. Fakat doğrusu bu söylentiler gerçeğe uymuyor. Zeynep Ergüder, Sofya Elçilik Kâtibi Yüksel Germen ile mesut olacağına inansaydı bu politik yorumlara kulak verir miydi acaba?

Ankara Palasta oryantal dansöz Esin Göksel

Göz ziyafeti

Nazar mı değdi?

Geçende Ankarada Elsanatlarını Geliştirme Derneğinde gümüş aynalar ve kutularla güzel bir sergi açan **Nur Kızılyele** nazar değdi. İstanbula dönüşte, Feneryolundaki evinin bahçesinde düşmüş, belkemiği incinmiş. Şimdi, yattığı yerde yeni çalışmalarının plânlarını yapıyor. Birkaç ay sonra Ankarada yeni bir sergi açacakmış, ayrıca Hiltondaki kermes için de güzel aynalar ve kutular hazırlıyor.

İnsan yolunu bulduktan sonra hiç bir şey hızını kesemiyor, değil mi? Nur Kızılyelin Halûk Kocamandan ayrılıp sefireliğe yüzçevirmesini hatalı bulanlar haksız çıktılar. Yürümeyen evlilikleri sefirelik uğruna devam ettirmek o kadar akıllıca bir iş değil...

Danszede bir diplomat

Kıbrıs Elçiliğinden **Orhan Kulin** Türkiyeye gelmişti. Genç diplomatı Lefkoşe hava alanında karşılayanlar çok şaşırdılar. Zira ayağı alçıdaydı, topallıyarak yürüyordu. Görünmez kaza diye buna derler işte! Orhan Kulin, herhalde serçe kemikli bir delikanlı; ayağını ablası Semra Conker ile dansederken kırmış!..

Cezayir havası

Dışişleri Bakanlığı harıl harıl Cezayir Konferansına hazırlanıyor. Bu konferansın dış münasebetlerimizde bir gelişme sağlayıp sağlamıyacağı henüz belli değil ama, Dışişleri ailesindeki bazı münasebetleri yumuşatması bekleniyor. Konferansa katılan iki Büyük Elçi, yıllardanberi ilk defa karşıkarşıya gelecekler. Elçilerden biri **Orhan Eralp**, Birleşmiş Milletlerdeki temsilcimiz; öteki de birkaç ay önce Ghana'ya giden **Mahmut Dikerdem**. İki arkadaş, Dışişlerindeki meşhur transferler yüzünden, daha doğrusu Jale Dikerdem Jale Eralp olduktan sonra darılmış, bir daha da karşılaşmamışlardı. Eralpler önce İsveçe, sonra Belgrada, daha sonra da New-York'a gittiler, Türkiyeye geldikleri zaman da Mahmut Dikerdeme rastlamadılar. Ama dünya küçük ve zaman birçok hikâyenin üzerinden bir sünger gibi geçebiliyor.

Cezayir Konferansından bahseder-

ken akla **İsmail Soysalın** gelmemesine imkân var mı! Enformasyon Genel Müdürünün son günlerde en çok kullandığı kelimeler nedir, biliyor musunuz? "First class", "turist class"!. Bu da nesi, derseniz, Soysala sorunuz. Dışişlerinin bülbülü, Cezayir yolculuğunu Başbakanın "first class", ötekilerin "turist class"la yapmalarını doğru bulmuyormuş... Arkadaşları Soysalı teselli ediyor, konferansın gidişinin değil, dönüşünün önemli olduğunu söylüyorlar.

Kim Novak yine sahnede

Ankaranın bir Kim Novak'ı vardı, hani. Bir zamanlar, **Yaşar Bozkurt** adı özellikle defilelerde çok duyulur, moda salonları bu genç kadın için çalışırdı. Sonra sonra, Yaşar Bozkurtun adı unutuldu. "İstanbulda Hilton otelinde oturuyor", "hürriyeti seçiyor" derken, birden, Kim Novak yeniden sahnede göründü. Geçende çocuklarını sünnet ettiren Sevda Aydanlara geldi, iki gece sonra da Göl Gazinosunda doğum yıldönümünü kutladı. Kocası **Hüsamettin Bozok** da hayatından çok memnun görünüyor. Demirel iktidara geçince taahhüt işleri yeniden gelişmiş, diyorlar.

Açıklama

12.6.1965 gün ve 573 sayılı Sayın Derginizin 28. sayfasında "Devlet Tiyatrosu" başlıklı uzun bir yazı yayınlanmıştır.

Yazının sonuna doğru, Devlet Tiyatrosuna Genel Müdür olmak için kulis faaliyetine geçtikleri bildirilen birkaç kişi arasında benim de adım geçmektedir.

Değerli sayfalarınızı fazla işgal etmemek için kısaca arzedeyim:

Devlet Tiyatrosuna Genel Müdür olmak amacıyla girişilmiş hiçbir kulis faaliyetim, bir tek kişiyle dahi temasım olmamıştır. Kapı kapı, şahıs şahıs dolaşıp mevki ya da mansıp dilenciliği yapmaya ne ihtiyacım, ne de vaktim vardır.

Ayrıca; lâyık olmadıkları mevkilere başkalarının desteği, ya da bir takım perde arkası oyunlarla gelen kişilerin, görevleri süresince de küçük oyunlar oynamaya mecbur kalacaklarına inananlardanım. Bu ise, haysiyetli bir insanın yapacağı iş değildir.

Bütün yazılarında gerçekten ayrılmamayı ve objektif müşahedeyi prensip edinmiş Sayın Derginizin, bu açıklamamı - kanun yollarını zorlamadan - ilk çıkacak sayısında yayınlayacağından eminim.

Başarı dileklerimi ve teşekkürlerimi sunar, saygılarımın kabulünü rica ederim.

Ankara Devlet Tiyatrosu Sanatçılarından:
Ahmet EVİNTAN

Kulüpler arasında

Politikacıların uğrağı Anadolu Kulübü, Fuat Börekçinin Tandoğan meydanındaki evine taşındı. Milletvekilleri ve senatörler akşamları burada buluşuyor, seçim - toto oynuyorlar. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri **Nâsır Zeytinoğlu** da sık sık gelip, burada briç oynuyor. Büyükadadaki Anadolu Kulübüne gelince, milletvekilleri seçim kampanyasında Kulübe vakit ayıramayacakları için, bu yaz biraz tenha olacağa benzer. Kulüp bahçesinde politik tartışmalar yerine, tatlı su fransızcası duyulacak.

Oryantal dansöz ve özel sektör

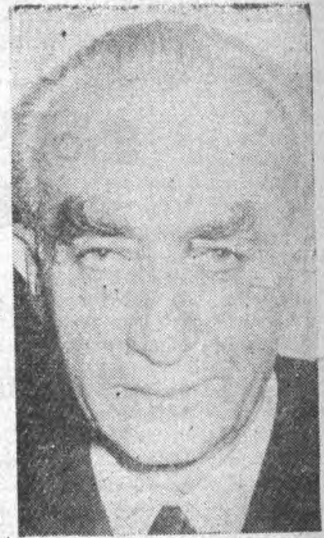
Yeşilköydeki Çınar Otelinin oryantal dansözü dillere destan oldu. Güzel dansöz özel sektörü destekliyor, tanınmış işadamlarına sarılarak resim ler çektiriyormuş. Herhalde özel sektör de dansözü destekliyor olmalı. Zira işadamları burada yemek yemekten çok hoşlanıyorlar.

Geçende **Prof. Besim Üstünel** de Çınar Oteline gitmiş, güzel dansöz ona da fazlaca iltifat etmiş. Üstünelin karısı bu hikâyeyi, dostlarına kahkahalarla anlatıyor. Fakat bazı çevreler Besim Üstüneli özel sektörcü saymıyorlarmış, yazılarında ve konferanslarında yeni terimler kullandığı için. "Sen solcular gibi konuşuyorsun" diye çatanlar bile varmış. Besim Üstünel de soruyor:

"— Namık Zeki Aralın dilini mi kullanayım?"

Tiyatro ve politika

AP Aydın milletvekili **İsmet Sezgin** şimdilerde tiyatro ile çok ilgili. Sağda solda tiyatro ile ilgili konuşmalar, yorumlar yapıyor. İsmet Sezginin aktris Macide Tanır ve Vedat Tanır ile dostluğunu bilenler, bu konuşmaları gülümseyerek dinliyorlar. Bugünlerde tiyatro, en canlı konulardan biri. Birçok çevrede birçok söylenti dolaşıyor. Meselâ ilericilere gerici, hattâ faşist varakparelerde -polis raporlarına istinaden- iltifatlar yağdıran, bu yüzden de tiyatro çevresinde pek sevilen **Aclan Sayılganın** tiyatroda bir görev alacağından bile bahsediliyor. "Daha neler!" demeyin, AP'nin sağ kanadına kalsa, yalnız Aclan Sayılganı değil, Adnan Ötügeni de görevlendirecek. Seçim yüzeyinde bu söylentiler ne dereceye kadar gerçekleşir, belli olmaz ama, AP'nin Millî Eğitim Bakanı **Cihat Bilgehan** bu yüzden mide krizlerine tutuldu, sakal ve bıyık hikâyesinin yeni bir pasajını yaşıyor.

Avni Doğan öldü: **Türk politika hayatında adından sık sık bahsolunan Avni Doğan, haftanın başında Pazartesi günü bir kalp krizi sonucu ölmüştür. Doğan dokuz devre milletvekilliği yapmış ve AP - CHP koalisyonunda Devlet Bakanı olarak görev almıştır. Dürüst bir politikacı olarak tanınan Avni Doğan, bir süre önce CHP'den ihraç edilmiş, son çıkan affa rağmen partisine dönmemiştir.**

Paris yolu açıldı

Bülent **Uşaklıgil** ve eşi, Paristeki vazifelerini bitirdiler, artık yurda dönüyorlar. Paris yolu da açıldı demektir. **Namık Yolga** yeni görevine başlamadan önce Ankaraya geldi, yakında Parise gidecek. Merkeze çağrılan diplomatlar arasında Bülent Uşaklıgil böylece yeni bir rekor kırdı, fransız dostlarına veda etmesi tam altı ay sürdü. Galiba, şimdi oturup hatıralarını yazacakmış. Suzan Sözeninkiler kadar ilginç olmasa bile, Uşaklıgilin hatıraları okunmağa değer doğrusu. Özellikle Danimarka ile ilgili bölümleri.

(Basın A: 6283 — 374)

Doğum

Gerçekleşen bir tasarı

Uzun boylu, kır saçlı zat, sözlerini bitirdikten sonra bir süre dinleyicilerini süzdü ve her birine ayrı ayrı hitap eder gibi konuşmağa başladı:

"— Görüyorsunuz ki, doğum kontrolü veya aile plânlaması dediğimiz şey hekimlik sahasından çok, halk sağlığı sahasını ilgilendiren bir konudur. Bunun için de daha çok eğitim yolu ile uygulanacak, bu yoldan işlendiği takdirde daha çabuk semere verecektir. Gerçi kanun çıkmıştır, yürürlüktedir ama, şunu da unutmamak gerekir ki, buna muhalif olanlar mütemadiyen aleyhte propaganda yapacaklardır. Bu da eğitime bağlı uygulamayı daima köstekleyici bir unsur olarak düşünülmeli, gerçek halka duyurulmalıdır. Kanunun aleyhinde olanlar ya kırk yıldır güttüğümüz, çoğalmayı teşvik eden nüfus politikasının etkisi altında kalanlardır, ya da bu konuda bilgisi yetersiz olanlardır.

Çok inceledim: meselâ herhangi bir doktorun ana ve çocuk sağlığı yönünden doğum kontrolüne karşı olduğunu görmedim. İktisatçı da ekonomik yönden bu kanuna muhakkak taraftardır. Ama meselâ bir doktor, kanunu ana ve çocuk sağlığı yönünden tuttuğu halde, ekonomik yönden veya kendi sahasına girmeyen bir husustan ötürü tenkit etmekte, bir iktisatçı ise, kendi sahasında diyecek söz bulamayınca, sosyal yönden veya başka bir noktadan tutturmaya çalışmaktadır. Aslında bütün bu itirazlar çok zayıftır. Katolikler dahil, bütün dünya artık doğum kontrolü veya aile plânlaması lehinde bir politika gütmeye başlamıştır. İleri toplumlar tabiî olarak bunu çoktan uygulamaktadırlar. Müslüman memleketler dahil, kalkınmakta olan bütün memleketler ise aile plânlamasını hükümet programı olarak ele almışlardır.

Bu konuda en büyük kuvvet, konuyu iyi bilmektir."

Uzun boylu zat, elindeki notları katladı, cebine koydu ve sustu. Dinleyicileri hep kadındı. Yalnız beyaz ceketli garsonlar kapılardan içeriye doğru uzanmış, konuşmacıyı büyük bir ilgi ile izliyorlardı.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Washington Restoranda geçti. Konuşmacı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Müsteşarı Doçent. Dr. Nusret Fişekti ve Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesinin düzenlediği aylık toplantıda konuşuyordu.

Bütün zorluk, uygulamada

Bilindiği gibi, Dr. Fişek, "Nüfus Plânlaması Kanunu" nun Türkiyeye girmesinde büyük çapta rol oynamıştır. Üniversiteli Kadınlar Derneği ise, daha ilk günden konuya dört elle sarılmış ve kamu oyunu hazırlamak üzere büyük çaba sarfetmiştir. Artık kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıkmıştır. Ancak, Dernek Başkanı Dç. Dr. Nermin Abadanın toplantıyı açış konuşmasında belirttiği gibi, asıl iş şimdi başlamaktadır. Kanunun uygulanmasına Dernek ne şekilde ve ne derecede yardımcı olabilecektir?

Toplantı, Derneğin bu konudaki çalışmalarına ışık tutmak için düzenlenmişti ve bunun için, bu sahada otorite olan iki konuşmacı davet edilmişti. Birisi Dr. Fişek, diğeri ise, Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdikten sonra burs kazanarak Amerikada konuyu inceleyen ve sosyolojide "Master" payesini alan genç bir kız, Serim Yurtörendi. Serim Yurtören halen Nüfus Plânlama Teşkilatı Demografi ve Araştırma Şubesi Müdürüdür. Aile plânlamasının türk kamuoyu tarafından ne şekilde karşılandığını öğrenmek için yurt çapında büyük bir örnekleme anketini yürütmüş ve bu ilmî anket sonucu Türkiyede halkın, köyler dahil, büyük çoğunlukla plânlamaya taraftar olduğu anlaşılmıştır.

Konuşmacılar, konuyu daha önce aralarında paylaşmışlardı. Böylece onu, dinleyicilere bir "bilgi komprimesi" halinde sundular. Serim Yurtören meseleyi demografik, ekonomik ve sosyal yönden, rakkamlar vererek ve çok açık bir şekilde anlattı. Yurtörene göre, nüfus plânlaması Türkiyede en mükemmel şekilde uygulansa bile nüfus artışının durması söz konusu değildir. Nüfus gine artacak, fakat yüzde 3 gibi, dünyadaki en hızlı bir artış yerine, yüzde 2 olacaktır. Bu da kalkınma plânının ortaya koyduğu ilmî bir zorunluktur. Türkiyenin 1927 de 13 milyon olan nüfusu kısa sürede 30 milyona yükselivermiştir. Bu hızlı artış Plânda öngörülen yüzde 7'lik millî gelir artışından nüfus başına düşen payı yüzde 4'e indirmektedir. Gine nüfus artışı yüzünden işgücü arzı fazla olmakta ve yaratılan istihdam arasında büyük bir farkın doğmasına sebebiyet vermektedir.

Yurtören, yatırımların, ne kadar artarsa artsın, nüfus artışını ancak karşılıyabileceğini belirttikten sonra, bütün bunların sosyal yönlerine de dokundu ve Türkiyenin bu yönden ekonomik, sosyal manzarasını gözler önüne serdi ve sözü Dr. Fişeğe bıraktı.

Ana - çocuk sağlığı

Dr. Fişek meseleyi en canalıcı noktasından, ana-çocuk sağlığı yönünden, ele aldı. Dr. Fişeğe göre, bu noktada akan sular hep durmakta, en insafsız muhalifler bile diyecek söz bulamamaktadırlar. Türkiyede yılda takriben 500 bin kadın gayrimeşru ve gayrifennî düşük yapmakta, bunların takriben 10 bini ölmekte, bir kısmı da sakat kalmaktadır. Sakatlanmıyanlar ise, üstüste doğumlardan hem kendi sağlıklarını, hem de çocuklarının sağlıklarını kaybetmektedirler.

Dr. Fişek fikre muhalif olanların tezlerini bir bir ele aldı ve çürüttü. Meselenin özüne nüfuz edebilmek zaten herşeyi hallediyordu. Şimdi mesele, uygulamaya kalıyordu. Kanunun 2. maddesi, kanunun yürütülmesi için, Bakanlıkta kurulacak bir ilmî komis-

Hürriyet Meydanındaki Gençler

Birkaç gün önce, saat 17 sularında, Ankaranın tarihî Hürriyet Meydanından geçiyordum. Her zamanki gibi hayat dolu idi. Havaya, insanlara ve eşyalara yaza girişin tatlı sıcaklığı sinmişti. Kadınlar renk renk giyinmişler, vitrinlerin önünde, hemen şimdiden tatil günlerinin hayalini yaşıyorlardı. İmtihanlardan çıkanlar, büronun, dairenin yeknesak havasından kurtulanlar, otobüs acentelerine uğrayıp ucuz seyahat projeleri kuranlar, mevsim yeniliğini bütün güzelliği, bütün sıcaklığı ile yaşamak isteyenler, büyük - küçük umutlar besleyenler, umudu, istediği olmayıp da bunları seyredenler, kadınlar erkekler, yaşlılar gençler, işi olanlar ve olmıyanlar gine hep Hürriyet Meydanından geçiyorlardı. Bu arada, köşebaşlarında şüpheci bakışlarla birbirlerine bakan gençler gördüm. Bunlar, birkaç gün önce birbirlerine giren, memleket meselelerinin tartışılmasını sokak kavgasına döken gençlerle onların arkadaşlarıydılar. Bir süredir birbirlerine nispet yapar gibi sattıkları dergi ve gazeteleri ellerinde göremedim ama, şüpheci bir halleri vardı: uzaktan birbirlerinin hareketlerini kolluyor, birbirlerini izliyorlardı. Bana, herşeyden önce, çok çocuk göründüler.

Dönüşte bir arkadaşım evine uğradım. Üniversiteli olan oğlu ilginç bir olay anlattı: Hürriyet Meydanında olayları seyrediyormuş, bir genç yanına sokulmuş. "Ağabey, geçmiş olsun" demiş. Çocuk önce şaşırmış, sonra birden, gözündeki çürüğü hatırlıyarak. "İnanmıyacaksın ama, ben döğüşenlerden değilim. Gözümü, yalnızca evde kapıya çarptım" demiş. Gülüşmüşler. Öteki genç açılmış: "Bana da Kuva-i Milliyeci filân dediler ama, ben de tesadüfen gelmiştim buraya. Öyle bir şey değilim. Yalnızca aşırı cereyanlara karşıyım. Seni Dönüşümcü sanmıştım. Konuşmak istedim."

Gençler bu tanışmadan sonra tartışmaya başlamışlar. Sonucta ikisinin de aşırı cereyanlara karşı olduğu, ikisinin de demokrasi içinde kalkınmaya, birinin daha liberal, diğerinin daha devletçi bir ekonomik sisteme inandığı meydana çıkmış, dost olarak ayrılmışlar.

Bütün demokratik sistemlerde, aşırı cereyanlara kapılmış bir miktar insanın, bu arada gençlerin bulunduğu bilinen bir gerçektir. Bunlar, demokrasinin kendilerine tanıdığı hak ve hürriyetlerden faydalanarak, aslında bu hürriyetlere karşı olan doktriner fikirlerini yaymak, taraftar kazanmak isterler. Hürriyet rejiminin en büyük faydası, bu gibi aşırıcıların su yüzüne çıkmasına imkân verirken, bunların ne kadar azınlıkta kaldıklarını da meydana çıkarmasıdır. Bir miktar genç Hürriyet Meydanından geçenleri birkaç gün meşgul etmiş, fikir mücadelesini yumruk kavgasına götürmüştür. Ama bu davranış ne kamuoyu, ne türk gençliği, ne basın, ne de herhangi bir siyasî teşekkül tarafından destek görmüştür. Bu gençler yapayalnız kalmışlardır. Zaten dikkat edilecek olursa, meselenin biraz ilgi çekmesi daha çok Hükümetin beceriksiz, mütereddit ve taraf tutar hissini uyandıran müdahalesinden sonra olmuştur. Bu gençler belki gerçekten aşırı cereyanlara kapılmışlar, belki politik etkilere âlet olmuşlar, belki de yumruklaşmadan konuşmasını bilmedikleri, dolayısıyla anlaşamadıkları için bu duruma düşmüşlerdir. Ama bunlar herhalde türk gençliğini temsil etmemektedirler. O türk gençliği ki haklı bir dâvanın savunucusu olduğu zaman, tarihî Hürriyet Meydanında yalnız Ankaralıların değil, bütün türk milletinin kalbini fethetmiştir ve daima gerçek yolunda birleşmek üzere, tek bir vücut halinde, devrimlerin nöbetçisi olarak beklemektedir.

Jale CANDAN

yona büyük yetki vermişti. Bu komisyonun ilk kararına göre çocuğu önleyici malzeme ve klâsik ilâçlar serbest olarak satılacaktır, ağızdan alınan haplar ve spiraller ise 6 merkezde denenecek, böylece bu merkezlerden halka intikal edecektir. Ankara Doğumevi bu merkezlerden biridir ve uygulamaya başlamıştır. Gönüllü teşekküller kanalı ile halka daha geniş çapta intikal şekline de, propaganda şekline de gine bu komisyon karar verecektir.

Dernek üyeleri, Dr. Fişeği büyük bir merakla dinliyorlardı. Dernek k[illegible] iş, bu komisyonun kararını beklemeğe kalıyordu.

Dinleyicilerden biri merakla sordu

"— Ya bu komisyon kanun üstünde ve kanun aleyhinde kararlar verirse?"

Dr. Fişek güldü ve:

"— Sanmam..." diye cevap verdi.

Gerçekten de konuya biraz girebilen herkes, ona inanıyordu.

Dekorasyon

Japon köşesi

Bütün Avrupayı saran yeni bir moda, evleri, terasları ve balkonları süsleyen japon köşeleridir. Japon köşelerinin başlıca özelliği, akla gelebileceği gibi, japon bibloları ile süslü bir dekorasyon değildir. Japon köşelerini yapan şey, japon usûlü yastıklardır. Bu yastıklar yanyana gelince rahat bir şilte, şık bir kanape vazifesi görmektedir. Bunlar bildiğimiz klâsik şeylerle, meselâ pamuk, kuş tüyü v.s. ile değil, modern kauçuk ile doldurulmuştur.

Kumaşlar öyle bir desene sahiptir ki, yanyana gelince bir bütün olmaktadır. Ama bu kumaşlar da tıpkı yastıkların içi gibi modern kumaşlardır. Çoğu zaman düz zemin üzerine geometrik şekillerin çizilmesiyle meydana gelmiştir.

Japon köşesinin ismini yapan şey daha çok, bunu doğuran fikirdir. Bu köşede ayrıca eşya yoktur. Yer yastıkları, kısa ayaklı bir büyük kare masa, cicili-bicili birkaç teferruat, köşeyi tamamlamaktadır.

Nâzım Hikmetin Bursa Mektupları

Nâzım Hikmetin Çankırıdaki mahpusluk yılları fazla uzun sürmedi. Şair tekrar hastalandı ve doktorlar kaplıca tedavisine lüzum gösterdiler. 1940 Aralığının 3. günü Semiha Berksoy bir telgraf aldı. Telgrafta bildirilen şuydu: "Çarşamba Ankaradayım - Selâm - Nâzım". O gün Semiha gara koştu ve şairini görmek, onunla beraber olmak fırsatını kazandı.

Bundan sonra başlayan Bursa ziyaretleri ve Bursa mektuplarıdır. Nâzım Hikmet şimdi Bursa hapishanesinde, Allahtan son derece, ama son derece rahat bir mahpusluk hayatı sürmekte -tabii, bir mahpusluk ne kadar rahat olabilirse-, hatta zaman zaman dışarı bile kaçamaklar yapabilmektedir. Semiha Berksoy ona yiyecek, içecekler taşımakta, sık sık gitmektedir.

İşte Nâzımın, o devrelerdeki mektuplarından bazıları. Bunlar gene şairin kendi imlâsıyla ve kendi yazış tarzıyladır:

Semiha,
Göndermiş olduğun, kendin gibi tatlı ve dost, şekerleri aldım. Pek makbule geçti. Afiyetle yedim. Bitirdim.
Bundan bir kaç gün evvel sana uzunca bir mektup yollamıştım. Aldın mı? Muhsin yolculuğa çıkmış diye okudum. Senin yolculuk ne zaman? Mektubunu merak ve sabırsızlıkla bekliyorum.
Hasretle

Bu da, bir başkası 9.12.1941 tarihini taşıyor:

Semiha
Merhaba. Nasılsın? Mektubuna cevapta geciktim. Ama sen kusuruma bakmazsın. Affetmesini bilen bir kızsınız. Artistlik tarafınızın ne kadar insafsız olduğunu bildiğim için affı artist Semiha Bergsoydan beklemiyorum.
Ne var, ne yok. Çıkabileceğime hâlâ aklınız yatıyor mu? İnşallah, mı, diyorsunuz. İnşallah kızım.
Teyzem Münevver hanım vasıtasıyla ve opera tercümesine mahsuben kaydıyla bundan 20 gün kadar evvel 30 lira aldım. Ama bundan hiç bir şey anlamadım. Ne diye teyzem vasıtasıyla, ne diye mahsuben? Sen cici, şeker gibi kızımsın şu işin iç yüzünü bana yaz. İhmal etme demiyorum, çünkü hiç bir zaman bu ihtiyar şairi ihmal etmediniz.
Hasretle

Bunu, 14.2.1941 tarihli mektup takip ediyor:

Kızım,
Mektubunuzu aldım. Sevindim. Kafan, kalbin, hançeren ve yüzün güzeldir, iyidir ve kudretlidir. Hep öyle kalsınlar kızım.
Verdiğiniz haberlere memnun oldum. Doğru çıkmalarını kim temenni etmez. Dayı paşaya mektub yazdım. Gönderdiği elbise için teşekkür ettim. Bana elbise göndermesi içime öyle dokundu, beni öyle küçücük kıldı ki ne söylesem ne yazsam az.
Muntazaman banyoya gidiyorum. Dayımada yazdığım gibi bugün ben bu karmakarışık telaşlı kürrei arzda utanılacak kadar rahatım.
Radyoda söylemediğin çok fena. Burda radyo var. Sesinizi dinlerdim. Böyle mübarek bir sesin sahibi beni düşünen dostumdur diye övünürdüm.
Toskanın temsilinde bulunabilecek miyim? Umudum yok. Belki Baterflayda..
Teyzem bana 70 lira daha gönderdiğini yazıyor. Daha gelmedi. Postadan çıkınca kendisine mektub yazacağım. Bundan evvel gönderdiği -sizin tavassutunuzla- 30 lirayı aldığımı kendisine yazmıştım. Bu seferki mektubunda benim cevabımı alıp almadığını söylemiyor. Kendisini görürseniz, ikinci mektubumu alınca mektubu aldığını bana bildirmenizi reca ediniz.
Ben her şeye rağmen nikbin bir insanımdır. Hattâ

Güzel günler göreceğiz çocuklar
Güneşli günler göreceğiz!

diye şiirleri yazdığım zamanlar en felaketli sanılan günlerimin içindeydim. Elbette ki bu sefer Toskayı dinleyemezsem bir daha sefere mutlaka dinlerim.
Hasretle

Bundan sonra şair ile güzel gözlü sinyorinası arasından bir kara kedi geçmiş olduğu Nâzım Hikmetin şu mektubundan anlaşılıyor:

Kızım,
Mektuplarını keseceğinden bahsetmene üzüldüm. Benim burada biraz olsun rahata kavuşmaklığım neden dolayı size bu kararı verdirdi. Eğer ben biraz rahat nefes aldıysam bunda senin güzel yüreğinin, güzel ellerinin payı o kadar büyük ki..
Bana her hafta iki satırlık olsun mektub yollarsan kızım tahmininden çok sevinirim.
Toskalığın lüzumu yok. Radyoda Toskayı söylerken verseler de biz de, ben de burada seni dinliyebilsem.
Bir resim yapıyorum. Yakında göndereceğim.
Dayı paşayı gördükçe ellerinden öptüğümü söylersiniz.
Mektubum kısa oldu. Çünkü küstüm kızım.
Hasretle

Mektubun tarihi 27.2.1941. Kareli bir hesap defteri kâğıdı üzerine yazılmış.

Ama, kara kedinin ortalarda fazla kalmadığı şuradan belli ki. Semihanın bir ziyaretinden sonra Nâzım ona, 27.2.1941 tarihiyle şöyle yazmış:

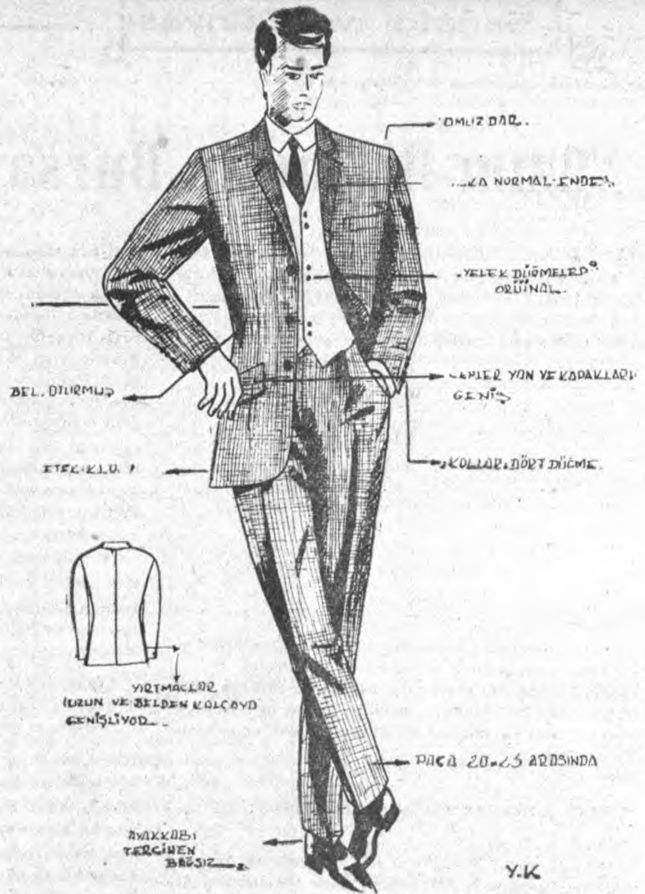
Semiha Kızım,
Tebrik ederim. Çok güzeldin.
Yahu, hoca dediğin kim?
Benimle alakadar olan hocayı tanıyayım ki ben de selâm edeyim.
Dayımın ellerinden öperim.
Mektublarını nasıl sabırsızlıkla beklediğimi tasavvur edemezsin.
Sanat yolun kalbin gibi, sesin gibi güzel ve açık olsun.
Hasretle

Giyim

1965 erkek modası

Bu hafta MODA sayfamız erkek elbiselerine ayrılmıştır. Zaman zaman erkek modasında vukubulan değişiklikleri, Moda yazarımız Yusuf Kenan bu sayfalarda sizlere sunacaktır. Tıpkı Jale Candan gibi Yusuf Kenan da erkek modasını Pariste, Londrada izleyecek ve sizlere kendi çizgileriyle verecektir.

Yusuf Kenan, İstanbulda terzilik yaparken Londraya giden ve orada Tailor and Cutter akademisinden doktor ünvanıyla ayrılan bir türk gencidir. Kenanın pek çok kreasyonu Pariste lânse edilmiştir.

Özellikle moda konu olunca, insanın aklına hanımlar ve bu dünyaya hükmeden birkaç taçsız moda kralı gelir. Halbuki büyük Avrupa moda merkezlerinde kadın modasının yanısıra ve hattâ ona paralel bir de erkek modası akımı vardır.

Memleketimizde çok iyi giyinen bir meraklı zümresi bulunmasına rağmen, dar görüşlü ve takipsiz bir moda zihniyeti yüzünden bu akım gerektiği gibi hissedilmemektedir.

Son zamanlarda kumaşlarımızdaki kalitenin gittikçe iyileşmesi ve Avrupa ülkeleriyle bağlantılarımızın sıkılaşması, bizde de erkek modasının yakından izlenmesini gerekli kılmıştır.

Bu mevsim, özellikle dökümlü alpaga kumaşlar pek revaçtadır. Bunun la beraber, sabah ve öğleden sonra giyilecek elbiselerin pötikare ve piyedöpul olması tavsiye edilir.

1965'in erkek modasında iki ayrı biçim düşünülmüştür. Bunlardan iki üç düğme, diğeri kruvazedir.

KRUVAZE: **Kruvaze modası geçmişken, bu yıl bir kere daha Paris modacıları tarafından yeni defilelerde halka sunulmuştur. Bu yeni biçimdeki kruvaze başlıca iki şekilde görülmektedir: Dört veya altı düğme.. Biz türkler daha çok orta boylu olduğumuzdan, altı düğme kruvazenin bizde tutulması zordur.**

Dört düğme kruvazenin başlıca özellikleri şunlardır: Eski kruvaze ceketlerden değişik, yaka oldukça kapalı, bel gene bâriz, omuzlar gene oturmuş; yanlardan derin yırtmaç ve eteklerde, üç düğmede olduğu gibi, belden sonra kloş. Cepler meyilli ve 6 sm, tek kapak. Kollar dört düğmeli.

Türkiye

Festival komedisi

Festival furyasının başını çeken "Antalya Altın Portakal Film Festivali" beklenen, hattâ bekleneni de aşan bir fiyaskoyla sona erdi. Geçen yıl "dostlar arasında alışveriş" ilkesine göre işleyen film festivali o zamanki bütün uyarmalara rağmen bu yıl da aynı ilkeyle yürütülmek istendi. fakat sonunda bir "boomerang" gibi dönüp dolaşıp yine sinemacıların kafasına çarptı. Geçen yılki festivali "çekip çeviren" sinemacılar ne diyorlardı? "Bundan böyle dışarıdan kimseyi işimize karıştırmıyacağız, ödülleri koyup, kendi aramızda kardeş kardeş paylaşacağız ve bu hep böyle sürüp gidecek..." Nitekim geçen yıl yapılan buydu. Bu yıl da yapılmak istenen buydu. Ne var ki bu defa işler "düşman kardeşler" arasında cereyan etti, kıran kırana bir mücadeleye girişildi ve sonunda kardeşler birbirlerine düştüler. Oysa dışarıdan bakılınca festivalin hazırlığı ne kadar ciddi, ağırbaşlı görünüşteydi: Yapımcılar toplanıyor, film adaylarını, jüri adaylarını, ön seçicileri seçiyorlar; ön seçiciler ilk seçmeyi yapıyorlar, son seçme yapılıyor, bütün bu eleklerden geçtikten sonra ortaya birinciliği kazanan film çıkıyordu. Ama birinci çıkan film neydi, biliyor musunuz? Son yılların en ilkel, en bayağı filmlerinden "Aşk ve Kin". Bu kadarına artık "kardeşler" bile dayanamayıp isyan bayrağını çektiler.

Kenarına bak bezini al

"Dostlar arasında alışveriş" şöyle başladı: Antalya Festival Tertip Komitesinin başkanı olan Antalya Belediye Başkanı Avni Tolunay -bu zat geçen yılki ilk festival hazırlanırken Uluslararası Cannes Film Festivaliyle rekabete girişmekten söz açmıştır- aday gösterme ve ilk seçmeyi yapma işini "Türk Film Prodüktörleri Cemiyeti"ne bıraktı. "TFPC"nde "Aşk ve Kin"in yapımcı ve yönetmeni Turgut Demirağın başkanlığında yapılan toplantıya "Keşanlı Ali Destanı", "Erkek Ali", "İstanbulun Kızları" filmlerinin yapımcısı ve "Duvarların Ötesi"nin işletmecisi Memduh Ün, "Duvarların Ötesi"nin yapımcı ve baş oyuncusu Tanju Gürsu, 'Ahtapotun Kolları"nın yapımcı ve yönetmeni ve "Kara Memet"in işletmecisi Nevzat Pesen, "Karanlıkla Uyananlar"ın yönetmeni Ertem Göreç, "Son Tren"in yapımcısı Murat Köseoğlu, görüntü yönetmeni Kemal Baysal, gazeteci Ümit Deniz katıldılar. "Son Tren" hariç, yukarıda sayılan bütün filmlerle birlikte 17 film aday olarak ayrıldı. Dostlar arasındaki alışveriş başarıyla sonuçlanmış, yalnız filmini adaylar arasına sokamıyan Köseoğlu toplantıyı terketmişti. Bir başka acayiplik de geçen yılki Antalya Film Festivalinde derece alamayan "Duvarların Ötesi"nin bu yıl yeniden adaylar arasına alınmasıydı.

Komedinin öteki perdeleri

Turgut Demirağın başkanlığındaki toplantıda ayrıca ön seçiciler ile büyük jürinin yedi üyesi de seçildiler. Yapımcı ve yönetmen Muzaffer Arslan, oyuncu Nurhan Nur, görüntü yönetmeni Kemal Baysal, gazeteci Ümit Denizden meydana gelen ön seçicilerin yarışmaya katılmak üzere ayırdıkları on film şunlardı: "Karanlıkta Uyananlar" (Ertem Göreç), "Duvarların Ötesi" (Orhan Elmas), "Ahtapotun Kolları" (Nevzat Pesen), "Aşk ve

Kin" (Turgut Demirağ), "Hepimiz Kardeşiz" (Ülkü Erakalın), "Kara Memet" (Tunç Başaran), "İstanbulun Kızları" (Halit Refiğ), "Üç Tekerlekli Bisiklet" (Lütfü Ö. Akad), "Keşanlı Ali Destanı" (Atıf Yılmaz), "Erkek Ali" (Atıf Yılmaz).

Son yarışmaya kalan bu on film içinde belli bir çizginin üstünde kalan yalnız "Karanlıkta Uyananlar" ile "Keşanlı Ali Destanı"ydı ve birincisinin üstünlüğü de hemen hemen söz götürmez bir şekilde ortadaydı. Ama festivalin üçüncü perdesi olan son seçmeler başlarken işler yön değiştirdi. Yirmi yıldır sinemacılık yapan, fakat hiçbir vakit sinemacı olamayan Turgut Demirağ, anlaşılmaz bir tutkuyla ille de "Aşk ve Kin"in birinciliği için çırpınıp duruyordu. Bir yandan jüri üyelerini etkilemek için kulis faaliyeti devam ederken öte yandan el altından çirkin bir mücadele yürütülmekteydi. Bu çirkin mücadele, son zamanlarda moda olduğu üzere "milliyetçi gençlik" adına yayımlanan beyannamelerle açığa vuruldu: Aşırı solcular, "Karanlıkta Uyananlar"ı gizli amaçlarla festivale sokup, önceden alınmış bir kararla mükâfatlandırılmasını plânlamışlardı, bunu önlemek lâzımdı! Bu "Kalkın ey ehl-i vatan!" edebiyatının arkasından, jürinin karar vermesine bir gün kala basında, Demirağın paralı beyannamesi yayımlandı. Jüri ise bir âlemdi. Yedi üyesi "Türk Film Prodüktörleri Cemiyeti"nin ilk toplantısında sinema içinden seçilenlerden başka, sinema dışından da dört Antalyalı jüriye katılacaktı. Karar zamanı geldiği halde bu dört kişinin kimler olacağını kimse bilmiyordu. Bir ara, herhangi bir sızıltıya meydan verilmemesi için, Antalyalıların tanıdığı güvenilir bir öğretmenin bu dört kişinin seçimiyle görevlendirilmesi düşünüldü, sonra birdenbire nereden çıktığı anlaşılmıyan dört kişi jüriye katılıverdi: Bunlar, DP'nin eski Grup Başkanı eski Antalya milletvekili Dr. Burhanettin Onat -D.P. güllerinden olan Onat herhalde, bir zamanlar T.B.M.M.ne alınacak tablolarla ilgili çok orijinal sanat görüşlerinden dolayı jüriye alınmıştı-, AP'li Belediye Başkanının eşi, AP İl Başkanının eşi ve Antalyanın eski DP milletvekillerinden Mehmet Akın eşiydiler. Bu "üç çiçek bir böcek"li takımla birlikte "TFPC"nin seçtiği üyelerden Demirağcıların da ağır basması sonunda, aklı başında bir insanın rüyasında görse inanmıyacağı sonuç elde edildi ve "Aşk ve Kin" birinci seçildi. "Keşanlı Ali" ikinci, "Karanlıkta Uyananlar" üçüncü olmuştu. Alaturka kurnazlık her zaman olduğu gibi burada da boy gösterdi ve "Karanlıkta Uyananlar"ı savunanların ağızlarını kapatmak ve tarafsız davranıldığı hissini uyandırmak için senaryo ödülü bu filme verildi. Oysa gizli ve açık, çirkin mücadelenin bütün ağırlığı, "Karanlıkta Uyananlar"ın senaryosu ve senaryocusu üzerinde toplanmıştı. Yönetmen ödülü Atıf Yılmaza, görüntü ödülü "Aşk ve Kin"in görüntü yönetmeni Gani Turanlıya, film müziği ödülü "Karanlıkta Uyananlar"ın bestecisi Nedim V. Otyama verildi. Fatma Girik ile Fikret Hakan "Keşanlı Ali Destanı"ndaki oyunlarından dolayı yılın en iyi oyuncusu ödülünü aldılar. Yardımcı oyuncu olarak erkeklerden Erol Taş -"Duvarların Ötesi"- ve Aliye Rona -"Hepimiz Kardeşiz"- seçildiler.

Ve son perde

Antalya Festivalinin son perdesi, iyi bir piyesin sonuna yakışır şekilde çok hareketli, heyecanlı ve dramatik bir şekilde sona erdi. Festivalin ödülleri, derece alanlar açıklandıktan iki gün sonra yapılacak kokteylde, kazananlara verilecekti. Fakat daha sonuçlar açıklandığı vakit, "Aşk ve Kin"in birinci seçilmesi öyle bir şok tesiri yaptı ki, ödül kazananlardan çoğu hemen o anda ödülleri kabul etmemeğe karar verdiler. "Keşanlı Ali Destanı", "Erkek Ali" ve "İstanbulun Kızları" filmlerinin yapımcısı Memduh Ün, en iyi senaryo ödülünü kazanan Vedat Türkali, en iyi film müziği bestecisi seçilen Nedim V. Otyam, "Karanlıkta Uyananlar"ın baş oyuncusu Beklan Algan, "Üç Tekerlekli Bisiklet"in yapımcısı Nusret İkbal festivalden çekildiklerini, ödüllerin dağıtılacağı gün bildireceklerdi. Kokteyl başladığı sırada Şehir Kulübünün salonu, İstanbuldan gelip Antalyadakilerle birleşen ve kendilerini her zamanki gibi "milliyetçi, mukaddesatçı gençlik" diye tanıtan birtakım kimselerle dolmuştu. Bunlardan birkaçı, törende söz almak için toplantı başkanından izin istedi. Başkan önce mahiyetini anlamadığı bu müracaatı iyi karşıladı, fakat sonra, doğabilecek olayları sezdiğinden, vazgeçti. Sinemacılardan büyük kısmının festivalden çekilmek kararını bildirmek üzere söz isteyen Beklân Alganın konuşması da başkan tarafından kesildi. bunun üzerine sinemacılar "milliyetçi, mukaddesatçı gençlik"in "Moskovaya, Moskovaya!" sesleri arasında Şehir Kulübünden ayrıldılar.

Uluslarararası Cannes Film Festivalinin rakibi Antalya Altın Portakal Film Festivalinin ikincisi işte böylece sona erdi!

PARANIZIN İSTİKBALİNİZİN EMNİYETİ